

**Prof. Dr.
Safi ARPAGUŞ:**

Birlik ve beraberliğin, kaynaşma ve dayanışmanın en güzel zemini olan bayramlar, uzaklıkları yakın etme ve kırgınlıkları giderme zamanıdır.

► S. 2

**Dr. Hafız Osman
ŞAHİN**

Bayramı insanlardan uzaklaşarak bir tatil modunda değil; akraba ve komşularla buluşarak, kaynaşarak, sıla-i rahim vazifemizi ifa ederek bir ibadet modunda geçirelim.

► S. 8

**Prof. Dr.
Necmeddin GÜNEY:**

Çocuklar hâlâ büyüklerin elinden tutarak camiye koşar; alacakları bayram harçlıklarını düşünerek namaz ve hutbenin bitmesini sabırsızlıkla bekler. Namaz bitince cemaat birbiriyle bayramlaşır; kimi komşusuna sarılır kimi babasının elini öper.

► S. 20

İsmail FİDAN:

Bayram, insanın en yakınından başlayarak çevresine doğru yayılan bir paylaşma ve birlik zamanıdır.

► S. 11

İbrahim TÖKEL:

Bu ilahi duygu hâllerinin zirvesi Kadir Gecesi'dir. Ruhaniyet, rahmet ve merhamet bu gecede hem birey için hem de toplumsal hayat için artık gözle görülür bir somutluk kazanır. Dinî yaşantının kalbi olan camiler dolup taşar, sokaklar kalabalıklaşır.

► S. 16

Mehmet AYCI:

Otuz günü otuz atlı olarak kişileştirmiş babaannem. Onların evine konuk olmasını da hem nimet olarak hem de nimetleri tatlandıran bir konukluk olarak görmüş. Öyle ya, ramazandan önce karşılama ve sonrasında uğurlama da tutardı bizimkiler.

► S. 22

**Dr. Hatice
BOYNUKALIN
ŞENKARDEŞLER:**

Bugünün neşesini tekbirlerle dışa vurmak çok önemlidir. Zikirlerin en güzeli olan bu muazzam tekbirler, Allah'ı daima bilme hâlindeki kâinatın ritmine katılır. Evlerden taşan, sokakları dolduran, cami kubbelerinde yankılanan bu nida, "Biz buradayız, biz biriz!" anlamına da gelmektedir.

► S. 4

Gönül YONAR:

Çocuklukta bayram, hayal dünyası kadar güzeldir. Bayram sabahları bütün ailenin büyük dedenin evinde toplanması... Uzun süren kahvaltılar, sıcak ekmek kokusu, mis gibi demlenmiş çayın köşe başındaki yeri...

► S. 18

**Doç. Dr. Şeyma
DENLİ YALVAÇ:**

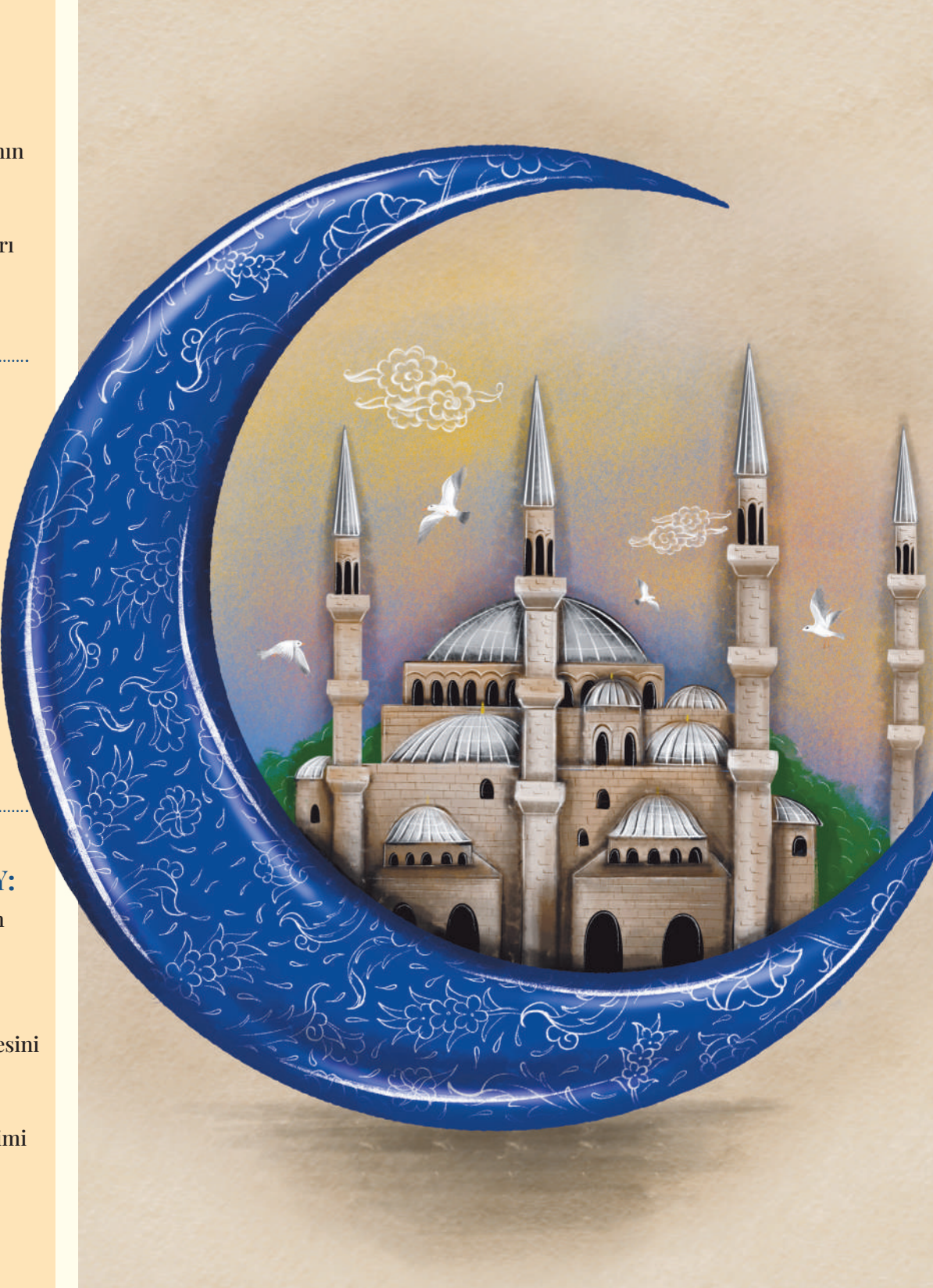
Oruç tutanlar çok iyi bilirler ki ramazan ayının sonuna doğru vücut uzun süre açlıklara dayanmaya alışmış ve herkesin bedeninde bir hafiflik oluşmaya başlamıştır. Bu hafiflikte açlık hâli ile kurulan bir barış antlaşması vardır sanki.

► S. 24

Sedat ANAR:

Köydeki herkesin evinin ışığı yanıyordu. Bütün köy uyanıktı ve sahur yapıyordu. İşte o gün hayatımda ilk defa oruç tuttum. İftar yaptık ve ninem harçlığını verdi.

► S. 23

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Genel Koordinasyon
Dr. Hatice Boynukalın Şenkardeşler

Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Hamza Bayram

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Gülhiman Hekimoğlu

Yayın Koordinatörleri
Sümeyye Özgen
Zeynep Onar
Zeynep Feyza Tayfur
Rüya Türkbey Temel
M. Kâmil Yaykan
Hasan Yıldırım

Tashih
Sümeyye Özgen
Zeynep Onar
Zeynep Feyza Tayfur

Arşiv
Ali Duran Demircioğlu

Grafik Tasarım
Arketip Ajans / Emrah Andış
arketipajans@gmail.com
0 542 318 19 38

Kapak Resmi
Sinem Yeşil

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/H 06800 Çankaya / ANKARA
Tel: 0 312 294 41 06
Faks: 0312 295 61 92

Yayın Türü
Yaygın, Süreli Yayın
Yılda 2 kez (Dini Bayramlarda) - Türkçe

Basım Tarihi
18.03.2026

Dijital Erişim
www.bayram.diyamet.gov.tr

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Diyanet Bayram Gazetesi, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın organıdır. Gazetede yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden hiçbir ortamda alıntı yapılamaz. www.bayram.diyamet.gov.tr

Prof. Dr. Safi ARPAGUŞ

BAYRAMLARIN AYDINLIK SABAHI

*Müminlerce sergilenen Kur'an ve sünnet kaynaklı bu tutum
aşlında asırlar boyu süregelen bir kardeşlik ahdinin zamana
yenik düşmeden tazelenmesidir.*

İçinde eşsiz güzellikler barındıran ve kavuştuğumuzda bizleri her bakımdan etkisi altına alan rahmet ayı ramazanın gündüzlerinde ve gecelerinde biraz daha kendi dünyamıza yönelmeye, ruhumuzu tazelemeye, onun bereket ikliminde biraz daha kalbimizi beslemeye çalıştık. Yegâne rehberimiz Kur'an'ı okuyarak, dinleyerek; kıldığımız namazlarla, tuttuğumuz oruçlarla, yaptığımız iyiliklerle, verdiğimiz zekât ve sadakalarla Yüce Rabbimizin rızasını

kazanmaya gayret ettik. Bizleri gece gündüz yenileyen ramazan ayının bereketle donatılmış her anında rahmet kapılarının ardına kadar açık olduğunu hissederek Rahman'ın isteklerine uygun bir hayat için dünümüzü ve bugünü-müzü her yönüyle muhasebeye tabi tuttuk. Yüce Yaratıcımıza karşı sorumluluklarımızı ve çevremizle ilişkilerimizi yeniden gözden geçirme fırsatı bulduk. Bir irade eğitimine dâhil olarak dünyevi istek ve arzularımızı dizginlemeye, heva ve heveslerimizi törpülemeye çabaladık.

Sabır ve tevekkül içinde, "Rabbim emretti, ben de O'nun emrini yerine getirdim." diyerek tuttuğumuz orucun ardından zamanın en kıymetli dilimlerinden biri olan Ramazan Bayramı'na ulaştık. Şimdi, Cenab-ı Hakk'ın bizlere bahşettiği bu imkâna ve nimetlerine karşı şükür zamanı. Bu rahmet ikliminin, ihsan ve yardımlaşma ayının kalplerimize nakşettiği duygularla kardeşliğimizi hatırlayarak; millet olarak, İslam ümmeti olarak ortak bir sevinçle, bizleri bayrama ulaştırdığı için Yüce Mevla'ya şükretme zamanı.

Bayramlar yalnızca bireysel bir sevinç ve neşe günleri değil aynı zamanda toplumsal bir kaynaşma, kulluk bilincini güçlendirme ve sorumlulukları hatırlama vesilesidir. Birlik ve beraberliğin, kaynaşma ve dayanışmanın en güzel zemini olan bayramlar, uzaklıkları yakın etme ve kırınlıkları giderme zamanıdır. Bayramlar, her müminin ihtiyaç duyduğu ve hayatın geneline yayılması elzem olan güveni güçlendirme günleridir. Yüce Allah'ın sevinç ve mutluluk kaynağı olarak bizlere armağan ettiği bu güzide zaman dilimleri aynı zamanda yokluğun ve yoksulluğun açtığı yaralarla hayatta kalma mücadelesi verenlerin, muhtaçların, kimsesizlerin, yetimlerin, unutulmuş aile büyüklerinin ve çeşitli sebeplerden dolayı bayram yapamayanların gönüllerini kazanma günleridir. Bu günlerde komşuluk ve akrabalık bağlarının ziyaretlerle güçlendirilmesi, dargınlıkların sona erdirilmesi, ihtiyaç sahiplerinin gözetilmesi, çocukların sevindirilmesi, İslam ahlakının pratik hayata en güzel yansımalarındandır.

Bayramlar, bir oyalanmadan ibaret olan ve aldatıcı geçimlikten başka bir şey olmayan dünya hayatının bizlere unutturduğu değerleri yeniden hatırlatırken gönüllerin aynı kaynaktan neşet eden bir muhabbetle kucaklaşmasına vesile olur. Bayramların o şefkatli vakitleri, iyilik ve merhamet medeniyetinin etkili bir yansıması olarak bizlere, "Ey Allah'ın kulları, kardeş olun. İyilikte bulunun ve yaptığınız işleri en güzel şekilde yapın. Komşunuz açken tok yatmayın ve mallarınızı gece ve gündüz, gizli ve açık Allah yolunda harcayın." öğütlerini hatırlatır. Karşılık beklemeden iyilikte bulunma, merhamet gösterme ve yardımlaşma gibi değerler bayram günlerinde daha belirgin bir şekilde yaşanır. Müminlerce sergilenen Kur'an ve sünnet kaynaklı bu tutum aslında asırlar boyu süregelen bir kardeşlik ahdinin zamana yenik düşmeden tazelenmesidir.

Bayram günlerinde fert ve toplum olarak iliklerimize kadar hissettiğimiz

Minyatür: Sena Yıldırım

bu kardeşlik şuuru, hayatın akışı içinde modern dünyanın dayatmaları ile oluşan bireyselleşmeye ve onun bir yansıması olan yalnızlığa karşı da bir savunma mekanizması olarak müminler arasında güçlü, güçlü olduğu kadar da zarif bir bağ kurar. Geçmiş ile gelecek arasında kurulan ve kuşaktan kuşağa aktarılan bu bağ, uzakları yakın ederek

geçmişin hatırasını geleceğe umutla taşır. Belki de bu yüzden bayramların o kendine has coşkusunu ve sevincini en saf hâliyle çocuklarda gözlemleriz. Çocukluk dönemimizde yaşadığımız bayramlar, şimdi hatırlarken dahi gülümsediğimiz, gülümserken de iç geçirdiğimiz ayrı bir heyecanın, ayrı bir mutluluğun kaynağı olmuştur. O müstesna

günlerde kılınan bayram namazının ardından bayrama özel kıyafetlerle yaptığımız komşu ziyaretleri, akrabalar ile buluşmalar, aile büyüklerinin hayır duaları ilk günkü tazeliğiyle hâlâ kalbimizde yaşamaktadır.

O heyecanı yıllar boyu unutmaksızın yaşayan kalbimiz, bugün ne yazık ki tarifsiz bir üzüntü ve emsalsiz bir kederle doludur. Modern çağın hayatımızı türlü dayatmalarla kuşattığı bir atmosferde; İslam coğrafyasında vuku bulan şiddet olaylarının oluşturduğu acıyı yüreklerimizde hissediyor, başta Filistin olmak üzere daha pek çok İslam beldesinde yaşanan ve hiçbir ahlaki ya da insani sınır tanımayan vahşetin izlerini vicdanlarımızda taşıyoruz. Bayramın ruhu olan o coşku, sevinç ve huzur; mazlum coğrafyalardaki kardeşlerimizin yaşadığı ağır imtihanın gölgesinde kalıyor. Bir yanda dünyanın çeşitli bölgelerinde Müslümanlara yönelik şiddet sürerken ve onların feryatları arşa yükselirken; içtiğimiz sudan soframızdaki aş, giyindiğimiz kıyafetten yüzümüzdeki ifadeye kadar her şey mahcubiyet içinde. Bu derin mahcubiyetle kalbimizin bir yarısı harabe yurtlarda dolaşmakta, diğer yarısı da aydınlık sabahlar için mazlum coğrafyalardaki kırık gönülleri onarmaya çalışmakta.

Gönüllerini birbirine açarak iyilik ve merhamet yolunda yürüyenlerin tattığı bayram coşkusu, muhakkak ki fâni dünyanın geçici lezzetlerinden farklıdır ve sığ hazlara sığmayacak kadar derindir. Bu müstesna coşkuyu, hudutları aşarak muhtaç gönüllere aktarmak, mahzun yüreklerle bir nehir gibi taşımak, en çok da yetim ve öksüz çocuklara ulaştırmak; arı, duru bir kulluğun samimi yansıması olacaktır. Bayramlar, bireysel bir sevinçten öte âlem-i İslam için, tüm insanlık için huzur, esenlik ve barış günleri olduğunda gerçek anlamını bulacaktır.

Feyzi ve bereketi bol olan Ramazan Bayramı'na ulaşırken duamız; yakın günlerin, İslam dünyasının mazlum coğrafyaları için özlemini duyduğumuz bir kurtuluş müjdesi olmasıdır.

ÖZÜNE DÖNME FIRSATI BAYRAM

Dr. Hatice BOYNUKALIN ŞENKARDEŞLER

Zikirlerin en güzeli olan bu muazzam tekbirler, Allah'ı daima bilme hâlindeki kâinatın ritmine katılır. Evlerden taşan, sokakları dolduran, cami kubbelerinde yankılanan bu nida, "Biz buradayız, biz biriz!" anlamına da gelmektedir.

Bugün bayram... Bazen durup düşünüyorum; zamanın bu kadar hızlı aktığı, hepimizin bir yerlere yetişmeye çalıştığı şu dünyada çocukluğumuzdan itibaren hayatın keşmekeşi içerisinde gelişle bizi heyecanlandıran ne kaldı? Dünya değişiyor, teknoloji gelişiyor, şehirler büyüyor, insan başkalaşlıyor ama bir şey var ki ne zaman kapımızı çalsa sanki zaman o an tam da eskiden olduğu gibi duraklıyor. Çocukluğumuzdan bugüne her biri zihnimizde farklı bir anı, ağzımızda güzel bir tat bırakmış nice anılar geliyor gözümüzün önüne... Evet, bugün bayram! Bütün sokaklar, evler, çocuklar bu gerçeğe şenleniyor. Bu, öyle sadece takvimde işaretlenmiş, insanların işe gitmediği bir gün değil. Dünyanın doğusundan batısına kadar uzanan, nice ülkeyi içine alan, tüm Müslümanların kalplerini bir araya getiren ve herkesin kalbine, gönlüne dokunan görünmez bir bağ oluşturan mucizevi bir an.

Bayram, kendi içimize yaptığımız bir yolculuk. Sabahın o henüz güneşin tam yükselmemiş vaktinde, cami avlularından sokaklara taşan o muazzam atmosfer. Bu huzurun, bir araya gelmenin, "biz" olmanın sesi. Mahalle aralarına sinen o garip, tatlı sessizlik ve hemen ardından gelen ilk kapı ziliyle uyanan o saf, çocuksu heyecan... İşte gerçek bayram bu.

Biraz daha derine, işin manevi ve fıkhi boyutuna baktığımızda aslında ne kadar büyük bir lütufla karşı karşıya olduğumuzu anlarız. Bayramlar bize gökyüzünden inen birer hediyeye, birer izzet-i ikramdır. Düşünsenize, ramazan ayında otuz gün boyunca nefsimizi terbiye etmişiz, açlıkla ve sabırla yoğrulmuşuz. Ruhumuz bir nevi kamp yapmış, arınmış. İşte şevval hilali görüldüğü an, o sabırla tutulan nefesin derin bir şükürle dışarı verilmesidir bayram. Ramazan Bayramı bizim için sabrın ve ibadetin ödülüdür. Allah, bizlere ibadetleri farz kılarken arkasında büyük hikmetler saklamıştır. Bu ibadetlerin karşılığında hem bu dünyada hem de ahirette tadacağımız çok güzel ödüller vadetmiştir. İşte bu dünyadaki en güzel hediyelerden biri, "mükâfat günü" olarak da bildiğimiz bayram günüdür. Ramazan Bayramı, aslında koca bir ay boyunca tutulan oruçların, uykusuz kalınan gecelerin ve edilen duaların bir kârlı alışverişidir. Müslümanlar bayram sabahına ulaştıklarında, bir ayı hakkıyla ibadetle geçirmiş olmanın huzurunu yaşarlar. Bir ay boyunca sadece aç kalmayıp; dilini yalandan, gıybetten koruyan, sabreden ve Kur'an ile hemhâl olan bir mümin için bayram sabahı, âdetâ görevini hakkıyla eda etmenin verdiği büyük huzur duygusunun tecelligâhıdır.

Allah'ın bize bir lütfu ve rahmeti olan; sevinmek, ruhları tazelemek ve birlik olmak için bir fırsat sunan bayram, sorumlulukları boş vermek veya ahlaki sınırları aşmak demek değildir. Aksine, bayramı dinî kurallara ve edep sınırlarına uygun şekilde, yine bir ibadet bilinciyle yaşamak gerekir. Bayramla ilgili olarak hayatımıza güzellik katan, bir kısmı sünnetlerden oluşan bazı hususlara dikkat etmek şarttır.

Hicretin ikinci yılından beri ümmete bir emanet olarak devredilen Ramazan (fıtr) Bayramı'nın sadece ibadet anlamı yoktur; onda insanın insanla olan o en hesapsız, en saf teması saklıdır. "Fıtr" kelimesi aslında sadece oruç açmak değildir. O, yaradılışın, özün ve fitratın neşesi demektir.

Bayram; insanların toplu hâlde bir araya geldiği, selamlaşıp kucaklaştığı günler olduğu için gusül abdesti almak, güzel kokular sürünmek ve en güzel kıyafetleri giymek müstehaptır. Bu, yeni bir güne, yeni bir umuda, kirden ve pastan arınarak "merhaba" demektir. Peygamberimiz de müminlere bayramlarda temiz olmalarını ve en güzel kıyafetlerini giyinmelerini tavsiye etmiştir. Bu, Allah'ın verdiği nimetlere bir nevi teşekkür etmek ve o nimetin gereğini yerine getirmektir. Bayramda sadece içimizde hissettiğimiz sevinçli hâl ve hareketlerimizle dışarı vurmamız beklenmez; aynı zamanda herkesin

bu sevinci bütçesine uygun bir şekilde dışına yansıtması da istenir. Peygamber Efendimizin (sas.) her iki bayramda bizzat uyguladığı bu disiplin, aslında bir Müslümanın hem ruhunu hem de dış görünüşünü en vakur, en şık hâline büründürme çabasıdır. Bayramları karşılama biçimimiz aynı zamanda yaşadığımız toplumun medeniyet seviyesini gösterir.

Sonra o muhteşem tekbirler başlar... “Allahu ekber, Allahu ekber...” Bugünün neşesini tekbirlerle dışa vurmak çok önemlidir. Zikirlerin en güzeli olan bu muazzam tekbirler, Allah’ı daima bilme hâlindeki kâinatın ritmine katılır. Evlerden taştan, sokakları dolduran, cami kubbelerinde yankılanan bu nida, “Biz buradayız, biz biriz!” anlamına da gelmektedir.

Ve gün, cami yoluna düşmekle başlar. Minarelerden yükselen ezanlar her yeri sarar; insana bayramda olduğunu iliklerine kadar hissettirir. O anlar, ruhun arınmasına ve Yaradan’a yönelmesine vesiledir. Ramazan Bayramı’nda namaza gitmeden önce birkaç tane hurma yemek sünnettir. Hani namaz öncesi ağza atılan o ilk hurma var ya... İşte o, bir aydır sadece Allah rızası için tutulan orucun sona erdiğinin bedene de hatırlatılmasıdır. Çoğu insan ilk lokmayı alırken bir tereddüde düşer. Hâlen üzerindeki oruçlu olma hâlini ve hissini atamamıştır. Ağza konulan her lokma, bayramın geldiği müjdesini tekrar ve tekrar hatırlatır insana. Çok tekbirli bayram namazlarının edası tamamlandıktan sonra camiden çıkan o kalabalığın tanıdık olsun olmasın birbirine sunduğu o içten tebessüm, binlerce sayfalık hukuk metninin ve koca koca yasaların sağlayamadığı toplumsal barışı sadece birkaç saniyede inşa eder.

Bayram namazına yürüyerek gitmek ve camiye giderken bir yolu, dönerken ise başka bir yolu kullanmak sünnettir. Âlimler bunun hikmetini giderken ve dönerken farklı yolları kullanarak bayramın coşkusunu sokaklara taşımak, iki farklı yoldaki

insanlarla selamlaşmak, gerektiğinde ihtiyaç sahibi olanlara yardım etmek ve kıyamet günü bastığımız her toprak parçasının bize şahitlik etmesini sağlamak şeklinde açıklamaktadır. İnsanların birbirine “Bayramınız mübarek olsun.”, “Allah kabul etsin.” gibi güzel dualarla hitap etmesi, kalpleri birbirine ısıdıran çok güzel bir âdettir. Sahabenin de karşılaştıklarında birbirlerini bu şekilde tebrik ettikleri rivayet edilir.

Gelelim insanın en büyük yarasını dahi iyileştiren o mucizeye: Hatırla(n)mak. Modern dünya bizi çok yordu. Dijitalleşen ilişkiler, hız çağı, ekranlara gömülmüş hayatlar derken yan yana oturup birbirinin yüzüne bakmayan insanlara dönüştük. İşte bayram burada devreye giriyor ve bizi o manevi bağla yani “sıla-i rahim” ile ve “dost ziyaretleri” ile yeniden yaklaşıyor. Bayramın en güzel yanlarından biri de sevdiklerimizi bir araya getirmesi. Ailelerin, komşuların ve dostların buluşması için bayram bulunmaz bir fırsat. Ailenin çınarlarının evinde toplanılan o anlar, hayatın koşturmacası içinde unuttuğumuz değerleri bize hatırlatır. Bir akrabayı ziyaret etmek, bir yaşlının hâlini hatırlamak, küs olduğun birine selam vermek... Bunlar dünü bugüne, bugünü yarına bağlayan ulvi duygulardan beslenen muhteşem ritüellerdir. Kırgınlıkların unutulduğu, benmerkezci yaşamların yerini -kısa bir müddet için de olsa- sıcak ve mahcup bir gülümsemeyle samimi sohbet halkalarına bıraktığı bu günler, toplumun kendi kendini onardığı en kıymetli zaman dilimidir. Âdetta yaralarımız için bir panzehirdir. Çünkü büyüklerimizin deyişiyle; “İnsan insanın zehrini alır.” Uzaktaki birini aramayı, kapısı çalınmayan bir komşunun hâliyle hâllenmeyi sadece geleneğimizin bir parçası olarak değerlendirmek haksızlık olur. Bu, aynı zamanda insan kalabilmek için verilen bir mücadeledir.

Bir de işin mutfak kısmı var. Ramazan boyunca iftardan sahura ev halkına ve zaman zaman davet ettiği

misafirlerine yapabildiğinin en iyisini sunmak için çaba gösteren anneler, kadınlar tüm yorgunluklarına rağmen bu günde de ellerinden gelen ikramları hazırlamak konusunda cömert davranır. Memleketten memlekete değişen o nefis bayram tatlıları, kurabiyeler ve günün olmazsa olmazı bayram içecekleri severek hazırlanır, pişirilir ve ikram edilir...

Tabii bir de çocuklar var... Onlar bayramın asıl kahramanları, neşenin en saf hâlidir. Bayramı en çok onların gözlerinden okumak lazım. O heyecanla yatağın baş ucuna konan yeni ayakkabılar, bayramlık elbiselerin o hıştırtısı. Bir medeniyetin geleceğe bırakabileceği en büyük miras işte bu, “arife çiçekleri”dir. Çocuklara dağıtılan şekerler ve çikolatalar onların zihnine bayramı “merhamet”, “paylaşmak” ve “mutluluk” olarak kazır; bayramlarının tadına tat katar. Tabii onları belki de en mutlu eden şey avuçlarına yahut ceplerine sıkıştırılan bayram harçlıklarıdır. Bu harçlıklar özenle biriktirilir, bazen tatlı bir rekabetin bile konusu olur. Çoğu zaman uzun vakittir hayalini kurduğu bir topun, oyuncağın yahut kıyafetin parasını tamamlar, böylece hem muradına erer hem de ailesine tatlı bir destek olur. Bizler çocukken bayramı sadece harçlıktan ibaret sanırdık, yalan yok. Ama büyüdükçe anladık ki o küçük paralar bize sorumluluğu öğreten, aslında hayata dair ilk finansal okuryazarlığımızın temelini oluşturan sessiz derslermiş. Bir yandan da büyüklere “vermenin” o asil lezzetini, küçüklere ise “bu hayatta yalnız değilsin, sana sahip çıkan birileri var” güvenini aşıl原因an güzelliklermiş.

Bayramda, haram sayılmayan her türlü eğlence ve neşe gösterisi dinimizce meşru görülür. Peygamber Efendimiz Medine’ye geldiğinde, insanların eğlendiği eski günleri görmüş, Allah’ın bu günleri daha hayırlı olan Kurban ve Ramazan Bayramı’yla değiştirdiğini müjdelemiş fakat onların eğlenmelerine müdahale etmemiştir. Fakat şunu da unutmamamız gerekir: Bugün bayramı kutlar-

ken kalbimizin bir köşesi de buruk. İslam dünyasının ve ülkemizin içinden geçtiği zorlu süreçler, Gazze’den Türkistan’a kadar mazlum coğrafyaların acısı... Bir de şimdilerde yanı başımızda yaşanan savaş... Bunlar bizim sorumluluğumuz. Bayramın neşesi ancak paylaşıldığında gerçek bir anlam kazanır. Bir tarafta insanlar acı çekerken diğer tarafın hiçbir şey yokmuş gibi “vurdumduymaz” bir neşe içinde olması bayramın ruhuna terstir. Bu yüzden her bayram, aynı zamanda bir “dua ve şuur” nöbetidir.

Bayramlar, kendi iç dünyamızda sessiz bir muhasebe yapma fırsatını da sunar bize. Günlük telaşlar ve sosyal medyanın o bitmek bilmeyen gürültüsü arasında yorulan ruhumuz için, sığınılacak huzurlu bir limandır. Bayram sabahı aynı safta omuz omuza durduğumuzda, aslında hepimizin aynı gemide olduğunu, kalplerimizin aynı ritimle çarptığını bir kez daha derinden hissederiz. Bu birliği sadece bayram sabahına sıkıştırmayıp yılın tamamına yayabilirsek işte o zaman gerçekten “biz” olmayı başaracağız. Bir yandan da bu mübarek günlerin ruhunu zedeleyecek aşırılıklardan, gösteriştten ve israftan kaçınmak boynumuzun borcudur. Bayram, nefsimizi dizginlediğimiz o sabır ayının bir mükâfatı; dolayısıyla bu vakti bir “özüne dönme” ve “kendine gelme” fırsatı olarak görmemiz gerekir. Biz bu kadim toprakların çocuklarıyız; bizim gönül coğrafyamızın sınırları, haritadaki soğuk çizgilerin çok ötesine, bir mazlumun duasına, bir yetimin gülüşüne kadar uzanır.

Gelin bu bayram, kalplerimizdeki o paslanmış kilitleri sevgiyle, merhametle açalım. Kırgınlıkları bir kenara bırakıp gönlümüzde birine daha yer ayıralım. Affetmenin hafifleticiliğini, hatırlanmanın ve sevindirmenin o eşsiz tadını yeniden hatırlayalım. Eskilerin o zarif ve içten duasıyla birelim: “Tekabbelallah” yani “Allah kabul etsin.”

Allah, o içimizdeki çocuksu bayram heyecanını hiç kaybetmeden daha nice bayramlara sağlıklı kavuştursun bizi.

Ülkemizde çizgi sanatında özgün eserler vererek bir ömür geçirmiş kıymetli bir üstadımızsınız. Sanat ve ramazan üzerine söyleşimize başlamadan önce Hasan Aycın’ı nasıl anlatırsınız?

Hasan Aycın, Allah’ın kulu. Okur, yazar, çizer. İlkokulu köyünde, liseyi Balıkesir İmam Hatip’te, üniversiteyi Bursa İktisadi ve Ticari İlimler Fakültesinde okudu. 1978 başında, dönemin entelektüel katsayısı yüksek gazetesi *Yenidevir*’de çizmeye başladı. O gün bugündür gazete ve dergilerde çiziyor. Yirmi beşi albüm olmak üzere romanları ve diğer çalışmalarlarıyla birlikte otuz dört eseri mevcut.

Bayramlar gönül bağlarımızı güçlendirme vakitleridir. Gönül bağı kurduğunuz sanatınız ile bayram arasında nasıl bir benzerlik kurarsanız?

Elhak, bayramlar gönül bağlarımızı güçlendirir. Ama gönlü olanların bağlarını güçlendirir. İzninizle burada bir parantez açayım. Sanatın gönlü olmaz. Ne alaka diyenler olabilir ama amel defteri de olmaz. Onun kendisi bir ameldir; sanatçının amelidir. Sanatçı sanatkâr olmanın dışında diğer insanlardan başka biri değildir. Sanat dilince ifade edebilme yeteneğiyle diğerlerinden ayrılır, o kadar. Parantezi kapattım. Soruya tekrar dönersem, evet, bayramlar güneşin altında en şen ve en mübarek günlerimizdir. Bir insan, mümkün olsa, yeryüzünde bayramı idrak eden insanlarla tek tek bayramlaşsa sanat olmaz. Ama aynı zamanda sanatçıysa, örneğin çizer ise bayram coşkusunu, hüznünü, acısını çizerek ifade etse, sanat olur.

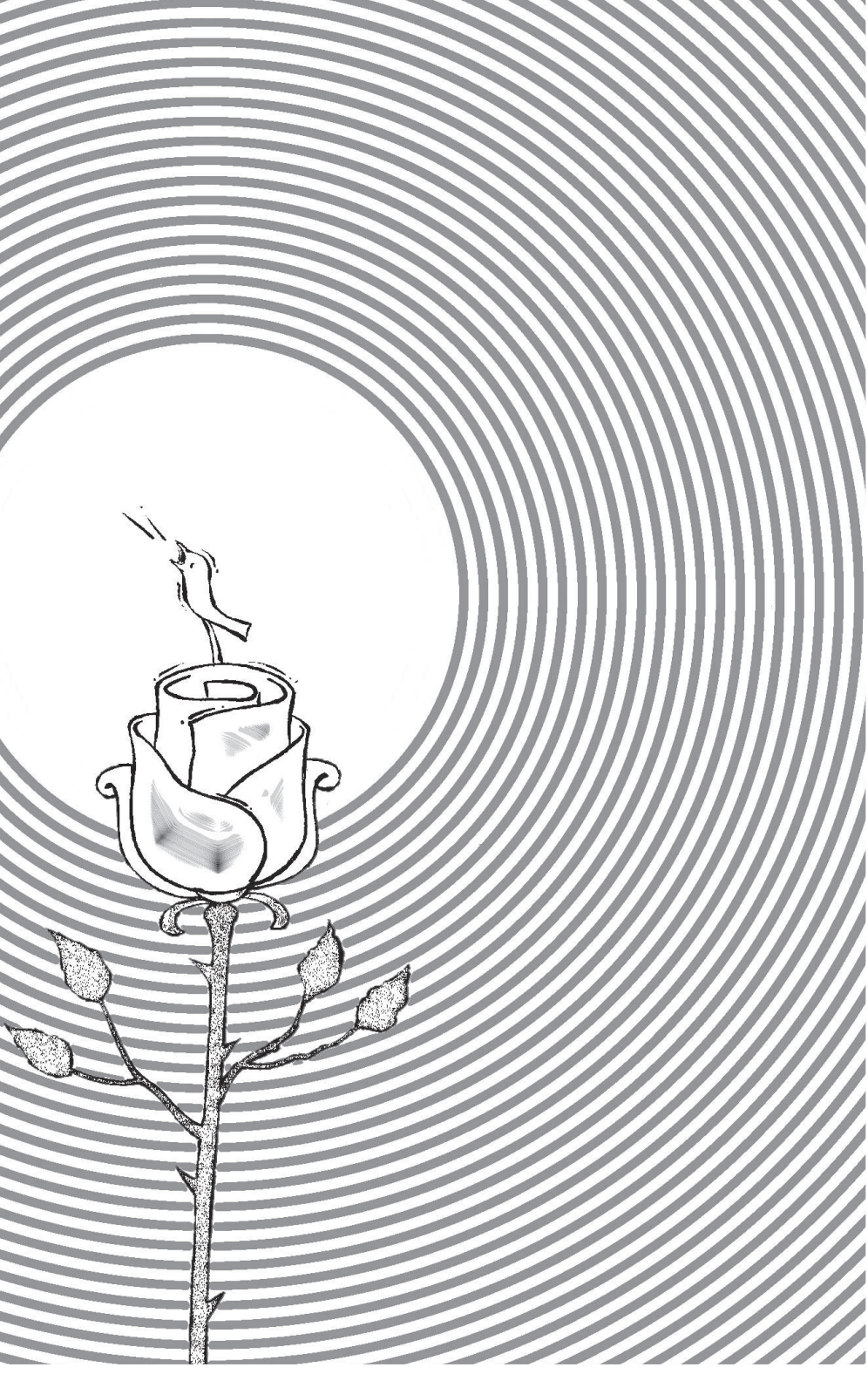
Takipçilerinizce çizgiyi aşan bir sanatçı diye nitelendirildiğinizi, kendinize özgü üslup ve yorum geliştirdiğinizi biliyoruz. Sanatınızı bu aşamaya getiren şey neydi?

Mahrumiyet ve mahremiyet diyelim. Dünyada olmak zaten başlı başına cennetten mahrumiyet hikâyesidir. Bu ayrı. Özellikle birkaç yüzyıldır Müslümanların yaşadığı

mahrumiyetler var; bidayetden nihayete tarih içinde düşündüğümüzde, gerek dönem olarak yakınlık olması gerek Müslüman olmamız hasebiyle bizi yakinen ilgilendiren saymakla bitmeyen mahrumiyetler... Bu ahvalden çıkarak ses yükseltmeye, ifade ortaya koymaya çalışırsınız. Ama bunu ulu orta yapamazsınız. İç hassasiyetler, mahremiyetler sizi bir üsluba zorlar. Bende böyle oldu.

Zihninize yazdığınız bir ramazan hatranızı bizimle paylaşır mısınız?

Hatıralar çok tabii. Ama müsaa-denizle bir dostumun hatırasını anlatmak isterim. İki binlerin başlarında ramazan umresine gitmişti. Kendi ifadesiyle, Allah’ı Kâbe’de sınamaya kalkmış. Bir saat önceden,

Hasan AYCIN:

Evet, bayramlar güneşin altında en şen ve en mübarek günlerimizdir.

koyup öyle yatmışım. Evlerde en güzel anlar bayram namazına çıkış telaşının yaşandığı anlardı. Annem tek tek üst başımızla ilgilenirdi. Lastik ayakkabılarım yastığımın altından çıkınca annemle babam -ikisine de rahmet olsun- epey gülmüşlerdi. Ortanca kardeşim daha ileri gitmiş, lastikleri koynundan çıkmıştı.

Ve son olarak okuyucularımızla bayramlar hususunda düşüncelerinizi paylaşır mısınız?

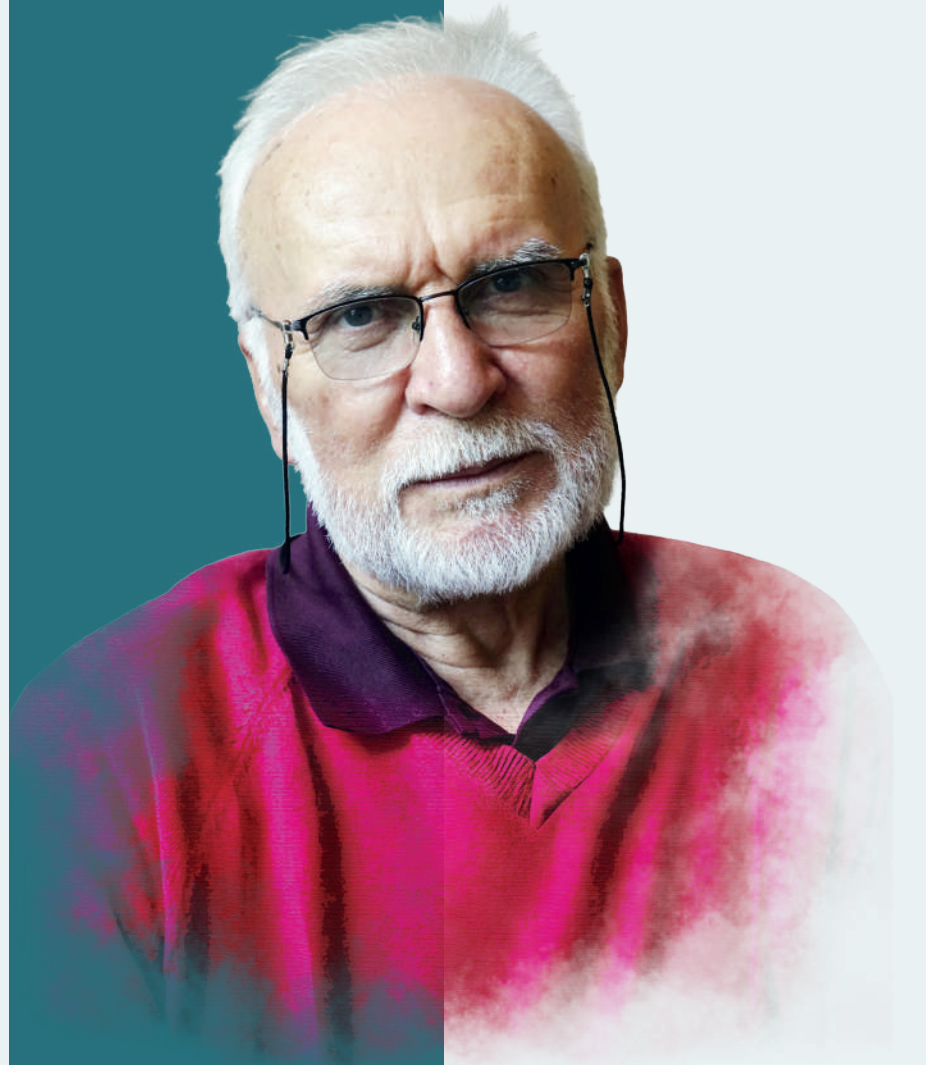
Müslümanlar olarak bayramların kıymetini bilelim. İnsanlığın hâli ortada, mübarek bayramlarımızın emsali yok. Hamdedelim, şükredelim, Peygamber Efendimizin “*Ey Allah’ın kulları, kardeş olun!*” emrine uyalım, kardeş olalım. Filistin’de, Afrika’da, Doğu Türkistan’da ve nice diyarlarda bayram yapamayan kardeşlerimizi unutmayalım. Bayramımız mübarek olsun.

hazırlıksız revakların altına oturmuş. Mademki Allah’ın misafiriyim, bakalım bana nasıl ikram edecek, deyip beklemiş. İftara kadar her yer dolmuş. Umreciler grup grup sofalarını kurmuşlar. Ezanla birlikte neşe içinde oruçlar açılmış. Ama o kimsenin umurunda değilmiş. Geç kalmış biri telaşla bir elinde zembem, bir elinde hurma oturacak yer arıyormuş. Teklifsiz, tekellüfsüz gelip önüne çökmüş. Bir kâğıt yayıp zembemle hurmayı koymuş. Bir hurmanın çekirdeğini çıkarıp eliyle hurmayı yedirmiş. Arkasından zembem zemi içirmiş. Peşinden hurmanın çekirdeğini çıkartmış. Yine zembem zemi içirmiş. Anlamış, adam eliyle yedirecek, işaret diliyle kendim yerim, demiş. Ne olduğunu anla-

madan adam buna bir tokat atmış. Sonrasında bir hurma, bir zembem, bir tokat; bir hurma, bir zembem, bir tokat... Hurma, zembem bitince bir tokat daha atıp bir şey demeden gitmiş.

Bize, hayatınızda iz bırakan bir bayramınızı anlatır mısınız?

Çocukluğum ellilerin ortasından altmışların ortasına kadar köyde geçti. Bir arefe günüydü, babam şehre gitmiş ve vakitlice dönmüştü. Bana ve kardeşlerime bayramlık lastik pabuçlar almıştı. Bayramlıklar bayram namazına giderken giyilir ve bayram boyu dışarı onlarla çıkılırdı. O gün akşam olmak bilmedi. Aklım pabuçlarımdaydı. Gece kimseye göstermeden yastığımın altına

Söyleşi: Hasan YILDIRIM

Muhterem Hocam, mukabelesi, teravihi, sahur, iftarı ve sayamadığımız nice güzellikleriyle hanelerimizi şenlendiren şehir-i ramazanın ardından nihayet bayrama ulaşmış durumdayız. Nasıl geçti sizin için ramazan?

On bir ayın sultanı ramazan-ı şerifi, başta farz olan oruç ibadetimizi yerine getirerek yoğun bir tempoda hizmet odaklı ihya ve idrak etmeye çalıştık. Yurt içi ve yurt dışında iftar, sahur ve teravihlerde vatandaşlarımızla buluşmaya gayret ettik. Bazı TV kanallarında iftar ve sahur programlarına katıldık. Program yoğunluğu sebebiyle evde aile ile iftar açtığım günler sayılıdır diyebilirim.

Bazı camilerde hocalarımızın ve genç hafızlarımızın mukabele okuyuşları ile mesrur olduk. Sayıları her geçen yıl artan, hatimle teravih namazı kıldırın hocalarımıza gıpta ettik. Enderun usulü teravih namazları ile de mest olduk.

Fakir fukaranın, garip gurebanın kollandığı; yetimlerin, şehit ailelerinin unutulmadığı dolu dolu bir ramazan yaşadık elhamdülillah. Kadir Gecesi'nde camilerimizin dolup taşıdığı, bin aydan daha hayırlı bir geceye kavuşmanın heyecanını ve coşkusunu hep birlikte yaşadık ve bugün bayram sevincine kavuştuk.

Dr. Hafiz Osman ŞAHİN

“Bayramı insanlardan uzaklaşarak bir tatil modunda değil; akraba ve komşularla buluşarak, kaynaşarak, sıla-i rahim vazifemizi ifa ederek bir ibadet modunda geçirelim.”

Söyleşi: Zeynep Feyza Tayfur

Allah’a şükürler olsun. Rabbim ibadetlerimizi ve hizmetlerimizi kabul eylesin.

Her birimizin gönül dünyasında farklı anlamlar kazandıran bayramın sizdeki yansımaları nelerdir?

Bayram; ramazan-ı şerifi idrak ve ihya edenlerin huzur ve neşe günleridir. Ramazanı doya doya yaşamının sevincidir bayram. Arınmış olmanın, Allah’ın affına mazhar olma ümidinin mutluluğa dönüşmüş hâlidir bayram.

Bayram namazıyla başlayan sevinç; kabir ziyareti, büyüklerin ellerinin öpülmesi, akraba ve komşuların ziyaret edilmesi, yetim ve öksüzlerin sevindirilmesi, gariplerin ve yoksulların kolanması, çocukların sevindirilmesi gibi birçok güzelliği bir arada yaşadığımız müstesna günlerdir. Bayram; aynı zamanda bu davranışlarımızla ve kabul olunan dualarımızla Allah’a ibadet hâlinde olduğumuz günlerdir.

Endülüs ve Türkistan’a yaptığınız ziyaretler sizde nasıl duygular uyandırdı? Bu seyahatler size İslam medeniyeti hakkında neler düşündürdü?

Bu ramazan bir vesileyle gittiğim Endülüs’te; sekiz asırlık Endülüs medeniyetinin yetiştirdiği âlimler ve bıraktığı kültür ve medeniyet birikimi ile bir Müslüman olarak iftihar ederken, Müslümanların rehaveti ve parçalanmaları ile Batı’nın İslam’a tahammülsüzlüğü sebebiyle bu medeniyetin yıkılmasının dünyaya kaybettirdiklerinin üzüntüsünü bir arada yaşadım.

Orada yaşadığım duygularımı dönüş yolunda uçakta dökmeye çalıştım.

AH, ENDÜLÜS AH!

Endülüs İslam’ı; muhteşem bir medeniyet,
Üç yılda fetih, sekiz asır ikamet,
“La galibe illallah”ta gizli samimiyet,
750 yıl İslam, sonra Batı’ya teslimiyet.

Kurtuba, Gırnata, Malaga, Sevilla,
Dili olsa da konuşsa Medinetüzzehra,
İlim, kültür, sanatta bir devr-i istisna,
Dünyayı besledi Endülüs’te yetişen ulema.

Endülüs denince; hatırlarız Musa bin Nusayr’ın adını,
Unutmayız komutan Tarık bin Ziyad’ın yâdını,
Tarih yazar Abdurrahman bin Muaviye’nin şanını,
Batı Endülüs’ten öğrendi ilmini, irfanını.

Kimler geldi, kimler geçti Endülüs’ten bir bakalım,
İlk Kur’an muallimi; sahabi Müneyzir el-Yemânî’yi baş tarafa yazalım.
İbni Rüşd, İbni Hazm ve İbni Haldun’u unutmayalım.
İbni Atiyye, Ebu Hayyan ve Kurtubi’de Kur’an’ın ruhunu bulalım.

Batı’da berberlerle kasaplar cerrahlık yaparmış,
Zehravi; ilk cerrahi aletlerini bulmuş,
İlk uçan makineyi İbni Firnas yapmış,
Batı bilgiyi Endülüs’ten almış, uçmuş da uçmuş.

İbni Firnas nereli? Babasıdır uçuşun,
Ya İbni Hazm, İbni Rüşd, İbni Haldun,
İbni Arabi ile zirve oldu ilmi ledün,
Gafiki olmasaydı kör olurdu gözün.

İlk ecza kitabını yazdı İbni Baytar,
Mesleme el-Mecridi matematiğe fark katar,
İdrisi; atlas için 15 yıl dünyada tur atar,
Cabir b. Eflah’ı astronomide herkes baş tacı yapar.

Tefsirde dev adamlar dünyaya hediye,
Kurtubi, Ebu Hayyan, İbni Atiyye,
Kadı İyaz’ın “şifa”sı tam sünnet-i seniyye,
Bu ulemanın hepsi hayrul beriyye.

İlm-i kıraat çok rağbet gördü Endülüs’te,
Gazi bin Kays Nafi’dan kıraati aldı Medine’de,
Mısır’a gidip gelenler İbni Mücahid’i tuttu önde,
Yedi kıraat ekolu kök saldı her yerde.

Talamenki’nin “Ravza”sı ilk kıraat eseri,
Mükemmeldir Mekki bin Ebi Talib’in “Tabsire”si,
Ebul Abbas Mehdevi’nin “Hidaye”si,
Bir cümle ile bitmez bu ulemanın hikâyesi.

Abide şahsiyet rüyamı süsleyen ed-Dani,
İmla, tecvid ve kıraatte otorite, o da bir fânî,
Eserleri; Teysir, Muhkem, Mukni ve Cami,
Okur yazar, ezberler unutmaz, bir hafıza-i Ali.

Talebesi İbni Necah Mukni’yi şerh etmiş,
Et Tebyin ve Muhtasar-ı Tebyin’i telif etmiş,
Resmi Osmani’yi muhafaza ederek Mushaf’a hizmet etmiş,
Endülüs kurrası ilim ve Kur’an ile dünyayı ihya etmiş.

Seni anmadan geçemem ey mübarek Şatibi,
Hâlâ herkesin el kitabıdır Hırzû’l-Emani,
Peygamber’in sahabesi gibi severdi seni ahali,
Hem kurra hem muhaddis ibret olsun bize kefir hâli.

Endülüs! Muhteşem bir hoşgörü medeniyeti,
İlim, kültür, sanat ve kitap medeniyeti,
Müslümanların Batı’daki en büyük hezimetini,
Tarihten ders almazsak budur her milletin akıbeti.

Ya Rab! Endülüs âlimlerine rahmet eyle,
Müslümanlara yeniden izzetli günler nasip eyle,
Bize Kur’an ve sünneti kılavuz eyle,
Ahir ve akıbetimizi iki cihanda hayreyle.

Birkaç gün aradan sonra başka bir vesileyle Pir-i Türkistan Hoca Ahmet Yesevi Hazretleri’nin diyarı Türkistan’a gittim. Hazret’i, makamında ziyaret ettikten sonra hocası ile anne ve babasının kabirlerini de ziyaret imkânı buldum.

Endülüs ve Türkistan ziyaretimde bir kez daha şu kanaate vardım: İlmî ve manevi köklerimizi tanımak için Buhara, Semerkant, Taşkent, Hive ve Türkistan şehirlerimizi; Batı’nın vahşetini ve İslam medeniyetinin Batı’ya kazandırdıklarını görmek için de Endülüs’ü milletimizin ve özellikle gençlerimizin iyi okuması, öğrenmesi ve imkân bulunca da görmesi gerekir.

“Bayramda gelir yâda ne hoş hâtıralar ki: Bin ömre verilmez, o kadar kadri girandır.” der Mehmet Âkif Ersoy. Âkif’in bu sözlerinden hareketle bayramların sizin yâdınızda bıraktığı kadr-i giran hatırayı bizimle paylaşabilir misiniz?

Herkeste olduğu gibi bende de bayram günlerinin çok derin izleri vardır. Evimizde bayrama hazırlık yapılırken günler öncesinden geniş bir temizliği yapılırdı. Bayramda gelecek misafirler için tepsi tepsi baklava ve börekler açılırdı. Bayramlık elbiseler alınırdı.

Arefe günü evde, camide ve mezarlıkta Yasinler okunurdu. Bayram sabahı baklavadan tadılarak erkenden ve tekbirler eşliğinde caminin yolu tutulurdu. Camide pürdikkat vaaz dinlenirdi. Coşkulu bir bayram namazının

ardından camiden köy meydanına uzanan bayramlaşma kuyruğunda hiç kimse dargın kalmadan herkes birbiriyle musafaha eder, kucaklaşırdı. Ardından herkes kendi kabristanına gidip bir Fatiha okuyarak evlerine gelirdi. Evde aile bayramlaşmasından sonra zengin kahvaltı sofralarına oturulurdu. Muhabbetli kahvaltıdan sonra büyükler evde misafir ağırlar, küçükler de ziyarete çıkardı.

Yaşını almış, yakınında fazla kimse olmayıp kendini garip hissedenden büyüklerimizin ziyaretimizden dolayı duydukları memnuniyet ve yaptıkları duaları hiç unutamam. Bayramlar hüznün giderildiği ve sevinçlerin paylaşıldığı günlerdir.

17 yıl boyunca görev yaptığım İstanbul Fatih Camii'nden iki hatıramı sizinle paylaşmak isterim. Suriye savaşı başladığı zaman malumunuz büyük bir göç oldu. İlk bayramda namazdan çıktıktan sonra bahçede Suriyeli kardeşlerimizin kadın, erkek, çocuk, yaşlı hep birlikte büyük bir bayram coşkusu yaşadıklarını gördüm ve çok mutlu oldum. Bayram coşkusunun camide, kadınlar ve çocuklarla birlikte yaşanıyor olması güzel bir manzaraydı.

İkinci hatıram ise bir bayram namazı sonrası yaşandı. Cami içinde yapılan bayramlaşmadan sonra odama geçip üzerimi değiştirip eve gitmek üzereyken cami boşalmıştı. Müezzinler odasının önünde imam hatipte okuyan, yurtta kalan ve bana yeni derse başlamış bir öğrencimin başını eğmiş şekilde yalnız oturduğunu gördüm. "Hayırdır, niye oturuyorsun burada?" diye sorduğumda gözleri doldu ve "Herkesin babası, amcası elinden tutup evine gitti. Benim kimsem yok. Bir an hüznlendim." diyerek ağlamaya başladı.

O an Peygamber Efendimizin, bir bayram sabahı sokaktaki çocuklarla oynamayı kenarda mahzun duran yetim çocuğa sahip çıkışı

aklıma geldi ve onu alıp eve götürdüm. O gün Rabbime bu çocuğa her anında sahip çıkmaya söz verdim. Şimdi de ailece görüştüğümüz bir kardeşimdir.

Yetimler, öksüzler, fakirler ve garipler bu topluma Allah'ın birer emanetidir; onlara sahip çıkmamız gerekir. Unutmayalım ki içimizdeki zayıflar, çocuklar, yaşlılar ve yetimler sebebiyle Allah tarafından merhamet olunur ve rızıklandırılırız.

Son olarak Hocam, nice bayramlar yaşamış, nice hatıralar biriktirmiş bir büyüğümüz olarak bayram hakkında bizlere hangi tavsiyelerde bulunursunuz?

Evet, bir bayramı daha millet ve ümmet olarak ihya ediyoruz. Ramazanı sağlık ve afiyet içinde idrak etmenin, Kadir Gecesi'ne kavuşmanın sevincini bayram coşkusuyla taçlandıralım.

Bayram sevinci yüzümüze tebesüm, gönlümüze coşku olarak yansısın. Bayramı insanlardan uzaklaşarak bir tatil modunda değil; akraba ve komşularla buluşarak, kaynaşarak, sıla-i rahim vazifemizi ifa ederek bir ibadet modunda geçirelim.

Büyükleri ziyaret ederek, küçükleri sevindirerek, fakirlere, gariplere ve yetimlere kol kanat gererek bayram sevincimizi toplumun bütün katmanlarına yaymaya, kardeşlik duygularımızı pekiştirmeye çalışalım.

Dünya çok zor günlerden geçiyor. Her zamankinden daha çok birlik ve beraberliğe, kardeşliğe ve kaynaşmaya ihtiyacımız var.

Bayramımız bu birlikteliğe vesile olsun inşallah.

Milletimizin ve İslam âleminin Ramazan Bayramı'nı tebrik ediyor, hayırlara vesile olmasını Cenab-ı Hakk'tan niyaz ediyorum.

Sizin Rafadan Tayfa yıllarınızdan başlayalım isterseniz.

"Çocukluğumun bayramı..." cümlesini nasıl tamamlarsınız?

Çocukluğumun bayramı ve heyecanı aslında bayram gününden çok önce başladı. Çok nadir alabildiğimiz elbiseler, ayakkabılar yani adı üstünde "bayramlıklar" giyilmek için hep bugünleri beklerdi. Hatta bazen yakın akrabalarından ve bizim tabirimizle "Alamancı" tanıdıklarımızdan gelen giyilmiş elbiseler bile giyilmek için bayram günlerini beklerdi.

En önemlisi, heyecanla erkenden kalkmak ve tüm aile ve komşularla bayram namazına gitmekti. Namazdan sonra aile ve komşularla yapılan o ilk kahvaltının kokusu hâlâ burnumda tütüyor, o güzel bayram temennileri kulağımda çınlıyor. İlk bayram harçlıklarının verdiği mutluluk ise bambaşkaydı. Tabii bu motivasyon ile hemen arkadaşlarımızla buluşup sokak sokak, ev ev gezip bayramlaşır ve şeker toplardık. Akşam olunca eve koca bir poşet şekerle gelmenin mutluluğu ise tarifsizdi.

İlk gün bayramlaşma, eş dost ziyareti ve büyüklerin ellerinden öpme ile geçer; ikinci gün ise tüm arkadaşlarla Gençlik Parkı'na gidip bayram harçlıklarımızı harcar ve doyuya eğlenirdik.

Kısacası o zamanlar, bayram sadece aile içinde değildi. Bütün mahallenin birlikte yaşadığı ortak bir sevinçti. Her kapı tanıdıktı, herkes birbirinin bayramına ortak olurdu. Şu an dönüp baktığımda en çok o mahalle ve komşuluk kültürünü arıyorum desem yeridir. O nedenle *Rafadan Tayfa*, bizi çocukluğumuza yani o güçlü bağlarımıza götürüyor diyebilirim. Bugün *Rafadan Tayfa*'da ve *Ramazan Tayfa*'da da o sıcak mahalle kültürünü, komşuluk ilişkilerini ve bayramların bir araya getiren sevincini görmek mümkün. Aslında anlatılan hikâyelerin birçoğunda bizim çocukluğumuzdan izler var. Çünkü *Rafadan Tayfa* biraz da o mahallelerde büyüyen çocukların hatıralarından doğan bir dünya.

İlk orucunuz nasıldı? Bu duygular sizin bayramınızı nasıl etkiledi?

İlk orucum daha okula gitmeden yani 5 yaşında başlamıştı. Tabii o yıllarda akşam ezanının 16.30 civarında olmasından da kaynaklı olabilir ama hiç zorlanmadan tutabilmişim ilk gün hariç tüm oruçlarımı. Annem, belki tutamam diye ilk gün sahura kaldırmamıştı ve ona çok üzülmiştim. Fakat sonraki tüm günlerde çok şükür orucumu tutmuş ve özellikle o ilk oruçtan sonra kendimi biraz daha büyümüş gibi hissetmişim.

O yıllarda annem otuz gün boyunca sahurda bazlama yapardı ve evdeki o buram buram kokusu maneviyatla birleşince bambaşka bir huzur verirdi bize. Ben de tıkırtıları duyar duymaz kalkar, anneme bazlama yaparken yardım ederdim. Ben ona bezeleri uzatırken o da pişenleri bana verirdi. Sonra onları sıcak sıcak yağlar ve yemeye hazırlardım. Tabii en güzeli aile halkını sahura kaldırmak... Erken kalktığım için o görev de bende olurdu. Babamı kaldırmak daha resmî olsa da abilerimi, ablamı uyandırmak çok eğlenceli idi. Bu yüzden çocukların sahurı bambaşka bir yerde benim gözümde.

Bu güzel otuz günlük sabrın ve huzurun kendini bayram neşesine ve o ilk kahvaltıya bırakması da ayrı bir güzellikti. Sanırım birçoğumuz hâlâ yaşıyordur; sabah namazı abdestini alırken "Aman dikkat edeyim ağzıma su kaçmasın, orucum bozulmasın!" heyecanını.

Bir bayram alışkanlığınız var mı? İlk kimi ziyaret edersiniz?

Bizde bayramın ilk durağı her zaman geçmişlerimize ziyaret olur. O nedenle ya arife ya da bayramın ilk günü kabristana gideriz. Sonraki durak ise aile büyükleridir. Bayram sabahı bayram namazından sonra önce çekirdek ailemizle bayramlaşır, ardından hiç vakit kaybetmeden annemizi, babamızı ve aile büyüklerimizi ziyaret eder, ellerini öper ve hayır dualarını alırız. Onların yüzündeki tebessümü görmek ve o buluşma anını yaşamak benim için bayramın gerçekten başladığı andır.

Sonrasında akraba, komşu ve dost ziyaretleriyle bayramın o güzel paylaşma hâli gün boyu devam eder. Yoğun iş temposu içinde bazen

görüşmeye fırsat bulamadığımız dostlarla bayram vesilesiyle bir araya gelmek, sohbet etmek ve gönül bağlarını tazelemek çok kıymetli. Çünkü bayram, insanın en yakınından başlayarak çevresine doğru yayılan bir paylaşma ve birlik zamanıdır.

Doğup büyüdüğünüz yerlerden bir bayram âdeti paylaşır mısınız?

Benim doğup büyüdüğüm yerlerde bayram hazırlıkları aslında arife gününden başlardı. Mahallede tatlı bir telaş olurdu; sarmalar sarılır, börekler ve tatlılar hazırlanır, bazen tepsiler mahalle fırınlarına gönderilirdi. Bayram sabahı ise camiden çıkan cemaat birbiriyle bayramlaşır, kabristan ziyaretleri yapılırdı. Ardından herkes evine dönüp o büyük ve bereketli bayram sofralarının etrafında toplanırdı. O sofralar, çoğu zaman sadece aileyle değil komşular ve akrabalarla birlikte paylaşılırdı.

İşlerinizle ramazanı ve de özellikle bayramı nasıl ilişkilendirebiliriz?

Aslında herkes bu ilişkiyi *Ramazan Tâyfa* sayesinde enikonu biliyor gibi ama yine de sizi dinlemek isteriz.

İsmail FİDAN:

Bayram, insanın en yakınından başlayarak çevresine doğru yayılan bir paylaşma ve birlik zamanıdır.

Rafadan Tâyfa'yı hayata geçirirken en büyük hedefimiz aslında kendi çocukluğumuzun dünyasını bugünün çocuklarına yani arkadaşlarımıza anlatmaktı. Biz *Rafadan Tâyfa*'da çocuklara hitap ederken genellikle “çocuklar” yerine “arkadaşlar” demeyi tercih ediyoruz. Çünkü biz de büyümedik... O yüzden hep onların gözüyle bakmaya çalışıyoruz. Mahalle hayatı, arkadaşlık, komşuluk ve paylaşma gibi değerler bizim hikâyelerimizin temelini oluşturuyor. Ramazan ve bayram da bu kültürün en güzel yaşandığı zamanlar. İftar sofraları, mahalledeki hareketlilik, paylaşma duygusu ve bayramın getirdiği o büyük sevinç... Bunların hepsi bizim hikâyelerimizde doğal olarak yer buluyor.

Bu düşünceden yola çıkarak *Ramazan Tâyfa* projesini hazırladık. *Ramazan Tâyfa*'da arkadaşlarımıza ramazan ayının ruhunu; mahallede kurulan iftar sofralarını, ramazan davulcusunu, paylaşma kültürünü ve bayram hazırlıklarını eğlenceli bir anlatımla göstermeye çalışıyoruz. “Ramazan Davulu”, “Ramazan Manileri”, “Askıda Pide”, “Diş Kirası”,

“İlk Sahur” ve “Arife Çiçeği” gibi bölümlerde ramazanın ve bayramın kültürümüzdeki güzel geleneklerini arkadaşlarımızın dünyasına taşıdık.

Geçtiğimiz yıl ve bu yıl Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde düzenlenen ramazan etkinliklerinde de arkadaşlarımızla bir araya gelme fırsatı bulduk. Orada arkadaşlarımızın *Ramazan Tâyfa*'ya gösterdiği ilgi, o ramazan ve bayram heyecanını birlikte yaşamak bizim için çok kıymetli. Bu tür buluşmalar, anlattığımız hikâyelerin çocukların dünyasında gerçekten karşılık bulduğunu görmek açısından da çok anlamlı oluyor.

Bizim için önemli olan şey, arkadaşlarımızın hem keyifle izleyebileceği hem de kendi kültürünü tanıyabileceği hikâyeler anlatmak. Çünkü animasyon güçlü bir anlatım dili ve doğru kullanıldığında geleneklerimizi yeni nesillere aktarmak için çok güzel bir köprü kurabiliyor. Eğer bir çocuk izlediği bir bölümden sonra ramazan davulcusunu merak ediyorsa, askıda pide geleneğini öğreniyorsa ya da bayram sabahının heyecanını hissediyorsa bizim için en büyük mutluluk budur. Ve şunu da söylemeden geçemeyeceğim; kendi kültürel kodlarından kopuk yetişen bir nesil, gelecekte ülkenin en büyük beka sorunudur. O nedenle yapmış olduğumuz içerikleri bu sorumlulukları bilerek üretiyoruz.

Son olarak bir de bayram mesajı istiyoruz.

Ramazan Bayramı'nın tüm ülkemize ve İslam âlemine sağlık, huzur ve bereket getirmesini diliyorum. Hepimizin malumu, coğrafyamız ve dünyanın içinde bulunduğu olumsuz durumlara tabii ki kayıtsız kalmak çok zor ama bayramlar; insanların birbirine yaklaştığı, kırılganlıkların unutulduğu, gönüllerin birleştiği çok kıymetli zamanlar. Özellikle çocukların neşesinin, büyüklerin duasının eksik olmadığı bayramların ayrı bir güzelliği vardır. Bu bayramın da tıpkı çocukluğumuzdaki gibi saf, coşkulu ve paylaşım dolu geçmesini temenni ederken *Rafadan Tâyfa* izleyen çocukların yüzündeki mutluluğu diliyorum tüm insanlığa...

Söyleşi: M. Kâmil Yaykan

RAMAZANIN HEDİYESİ; BAYRAMI BAYRAM BİLMEK

Doç. Dr. Sema ÇELEM

*Oruç, bizatihi takvadır. Oruç başlı başına sakınmadır.
Oruç, yüce olana saygıyı öğreten bir ibadettir.*

Insanın, modern dünyanın savurucu etkilerine karşı bir zırha ihtiyaç duyduğu aşikârdır. Bu zırhın en güçlü halkası olan ramazan; Kur'an ile kıymetlenen, oruçla taçlanan ve nihayetinde "bayram" ile ödüllendirilen ilahi bir disiplin sürecidir. Peki, bu kutsal emaneti hakkıyla taşımak ve bayramı gerçekten "bayram bilmek" mümkün müdür?

İçinde bulunduğumuz dünyanın, maruz kaldığı etkenlerle hızlıca dönüştüğü bir gerçektir. Onun bu hâli karşısında, kendisi için takdir edilen zamana kadar yaşamakla yükümlü olan insanın, tedbiri elden bırakmaması gerekir. Peki, bu kısıtlı imkânlarla insan her sabah yeni bir sınavla uyandığı hayatın zorluklarıyla nasıl mücadele edecektir? Bizim dışımızda gerçekleşen, karşısında savrulduğumuz, zorunlu olarak etkileşime girdiğimiz şeylerin bizi yok etmesine engel olacak güçlere ihtiyacımız vardır. Bizi zırh gibi koruyacak, belalar karşısında bize kalkan olacak güçlere... Ramazan bunlardan biri ve belki de en güçlüsüdür.

O yokken ya da henüz vakti gelmemişken de oruç vardır ve insana sağladığı güzellikler ortadadır. Üstelik bağışıklık sisteminin güçlenmesi, kan şekerinin düşmesi ve vücuttaki yağ oranının azalması için adına oruç denilen ancak niyeti Allah için olmayan açlıklarla da birtakım faydalar sağlanabilir. Ama ramazan orucu bütün bunlardan bağımsızdır. Çünkü ramazan orucu, zamanı Allah tarafından belirlenmiş, hikmeti ayetle açıklanmış bir ibadettir: *"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı."* (Bakara, 2/183) Ayetten anlaşıldığı kadarıyla, insanlık tarihi boyunca resul gönderilen bütün topluluklar, mahiyeti hakkında bize detay verilmese de oruçla mükellef kılınmışlardır. Bu, rastgele bir açlık değil bir "format atma" eylemidir. Namaz gibi oruç da insan için planlanmış, bizatihi insanın olgunluğu için tasarlanmıştır. Kurallarına uyularak eda edilecek bu ibadetin karşılığı da *"Oruç benim içindir. Onun mükâfatını ben vereceğim!"* (Buhari, Savm, 2) kutsi hadisiyle müjdelanmıştır.

Ayette orucun hikmetine dair kulanılan "Allah'a karşı gelmekten sa-

kınma" vurgusu, takva kelimesinin karşılığıdır. Takvaya, Kur'an'daki farklı kullanımlarından yola çıkılarak "korumak, korunmak, itaat etmek, korkmak, çekinmek, saygı göstermek" gibi anlamlar verilmektedir. Allah'a karşı sorumluluk bilinci gelişmiş ve bunun göstergesi olarak da ilahi davete icabet eden kimseler takva sahibi kabul edilmiştir. Orucun farz kılınmasının temel hedefi, insanın takva yönünü geliştirmektir. Oruçla insan, günahlardan uzak durmakta ve günaha girmemek için çaba göstermektedir. Bu süreçte edindiği güzel hasletlerle dünyanın çekiciliğine karşı bir bağışıklık geliştirmekte; bir tür inziva dönemi kabul edilebilecek ramazandan sonraki hayatını, bir dahaki ramazana kadar yaratılışına uygun geçirmenin yollarını öğrenmektedir. Bu durumda oruç, bir diyet biçimi olmaktan çıkıp bir yaşam disiplinine dönüşmektedir.

Orucu sadece açlık, susuzluk ve şehvetten uzak durma olarak algılasak insanda kemali hedefleyen bu ibadette indirgemeci bir tutumla yaklaşmış oluruz. Oysa oruç, bizatihi takvadır. Oruç başlı başına sakınmadır. Oruç, yüce olana saygıyı öğreten bir ibadettir.

Nasıl ki “mekânın insanı inşa etme gücü” varsa özel zamanların da yeniden yapılandırma gücü vardır. Ramazan, koruyucu ve dönüştürücü gücünü işte bu seçilmişliğinden alır. Oruç ayı olarak ramazanın seçilmesinin hikmetlerinden biri, bu ayın Kur’an’la olan bağlantısıdır. Orucu kıymetlendiren ramazan, ramazanı on bir ayın zirvesine oturtan ise Kur’an’ın bu ayda inmeye başlamış olmasıdır: “(O sayılı günler), insanlar için bir hidayet rehberi, doğru yolun ve hak ile batılı birbirinden ayırmanın apaçık delilleri olarak Kur’an’ın kendisinde indirildiği ramazan ayıdır.” (Bakara, 2/185)

Kelamullah’ın dünya semasına bir defada nüzulü de yeryüzüne ayet ayet akışı da kadri takdir edilemeyecek bir ramazan gecesinde gerçekleşmiştir. Kutsiyeti Yüce Allah tarafından verilen birçok bileşeni barındırdığı için bu özel zaman dilimine saygı duymak bireysel bir görevdir. Bu nedenle İslam’ın nişanelerinden olan ramazan orucunu, hastalık veya yolculuk gibi meşru bir sebeple terk etmek zorunda kalanlar bile ibadetin kutsiyetine ve toplumsal disipline karşı bir hürmetsizlik olarak gördükleri için açıktan yiyip içmezler.

Yüce Allah, kendi rızası hedeflenerek yapılan her davranışı geniş rahmeti ve nihayetsiz lütfuyla ödüllendirir. İnsan, sahip olduğu onlarca kimliğin ilk sırasında yer alması gereken kulluğu sadece Allah’a has kılsa hem dünyada hem ahirette sayısız nimetle rızıklandırılır. Bu durum ayetlerde, “bağışlanma ve büyük bir mükâfat” (Mâide, 5/9; Hac, 22/50; Yâsîn, 36/11; Mülk, 67/12) ile müjdelanmaktadır. Müminler, kendilerine vadedilenin hak olduğunu dünyada iken bilirler, ahirette de bunu itiraf edeceklerdir: “Cennetlikler cehennemliklere, ‘Rabbimizin bize va’dettiğini biz gerçek bulduk. Siz de Rabbimizin va’d ettiğini gerçek buldunuz mu?’ diye seslenirler. Onlar, ‘Evet’ derler. O zaman aralarında bir duyurucu, ‘Allah’ın laneti zalimlere!’ diye seslenir.” (A’râf, 7/44)

Oruç ayının dünyadaki ikramı bayramdır. Ramazan ayı boyunca oruçla nefsin terbiye eden, Kur’an’ın aydınlığında yolunu bulan mümin için bayram; sadece takvimde bir gün değil Allah’ın “sakınanlara” sunduğu özel bir hediyedir. Bu, bir ay süren manevi antrenmanın, sabrın ve teslimiyetin dünyadaki ikramıdır. Ahirette ise sadece oruç tutanların geçebilecekleri, buradan girenlerin bir daha asla susuzluk çekmeyecekleri “Reyyan” kapısı oruçluları beklemektedir.

Bayramda hüznün olmaz, kin tutulmaz. Bayram, dargınların barışması için bir fırsattır. Bayrama tatil mantığıyla yaklaşılmaz. Dertler ve tasalar gündem edilmez. Sevinci göstermek, nimete şükretmek sayılır. Ziyaretine gittiği ev sahibinin ikram ettiği tabağa sebepsiz yere dokunmayan kimsenin ev sahibini kırması gibi, bayramı şenliğe dönüştürmek de bayramın ruhuna aykırıdır. Yüce Allah, bir gün önce tutmayanın günah işlediği orucun bayram günü tutulmasını yasaklar. Bunu Hz. Peygamber’den nakleden Hz. Ömer şöyle demiştir: “Resulullah (sas.) şu iki günde oruç tutmanızı yasakladı: Biri, ramazan orucunuzu bitirip de bayram ettiğiniz gün; diğeri de kurbanlarınızı kesip etini yediğiniz gündür.” Bu, aslında içinde şu anlamı barındıran bir haberdur: Allah “yapın” buyurduğunda kula düşen itaat, “yapmayın” dediğinde de aynı teslimiyetle yerine getirilmelidir.

Bu vesileyle bayramlarımızı şekillendiren geleneklerin bir kısmının

yeniden yapılandırılmaya ihtiyaç duyduğu bir gerçektir. Özellikle bayram namazları sadece babaların kıldığı bir namaz olmaktan çıkarılmalıdır. Bizde çoğu zaman babalar namaza, anneler mutfağa gider. Babalar namaz tekbirleriyle ferahlarlarken anneler güzel bir bayram sofrası kurmanın telaşını yaşarlar. Oysa Hz. Peygamber döneminden başlamak üzere hanımlar, cemaatle kılınan bütün namazlara katılmışlardır. Bugün İslam coğrafyasının birçok yerinde bu güzel uygulama devam etmekte; anneler, kız ve erkek çocuklarının bayramlıklarını giydirerek ailenin bütün fertleriyle camiye yönelmektedir. Kalabalığın mescitlere sığmadığı durumlarda ise namaz şehir meydanlarında eda edilmektedir. Manzarayı hayal etmek bile coşkuyu hissettiriyor, öyle değil mi? Ailenin, bayramı aynı heyecanla karşılaması bayramın değerini ikrar anlamına gelir.

Bayramı bayram bilmek, sadece kısıtlamaların sona ermesine yönelik bir yaklaşım değildir. Aksine, ramazanda elde edilen o “koruyucu zırh”ın yani takvanın giyilerek sosyal hayata çıkılmasıdır. Oruçla kendi açlığını hisseden ruh, bayramla başkasının mahzunluğunu gidermeye yönelir. Bu noktada bayram; bireysel bir sevinçten ziyade “biz” olmanın, paylaşmanın ve kardeşliğin en yüksek mertebesi olur.

Bu yıl, içinde bulunduğumuz ve bize çok yakın bir coğrafyada devam eden savaşa rağmen yine bayramı bayrama yakışır şekilde geçireceğiz inşallah. Tıpkı iki yılı aşkın bir süredir soykırıma maruz bırakılan Gazze gibi... Onlar, bütün kayıplarına rağmen Allah’ın Kitabı’nı ezberleme, direnişin sembolü bebekler dünyaya getirme, gençleri yuva kurma konusunda destekleme gibi rutinlerini terk etmeden hayatta kalma mücadelesi verdiler. Bütün dünyaya, Rabbine karşı hüznüzan beslemenin, O’nu razı etmek kadar O’ndan razı olmanın nasıl mümkün olacağını öğretiler. Şimdi biz de geçmişin acıları ya da geleceğin kaygıları yerine şimdiki zamanın, günün getirdiklerinin farkına vararak ilahi ikramın değerini bilecek ve bayram edeceğiz. Bayramımız mübarek olsun.

BAYRAMLAR VE SOSYAL TEVHİDİN İHYASI

Prof. Dr. Ramazan ALTINTAŞ

Bayramlar, toplumsal statülerin, makamların ve maddi güç farklarının geçici olarak askıya alındığı, insanların sadece “kul” ve “insan” kimliğiyle bir araya geldiği mukaddes zamanlardır.

Islam düşünce sisteminde tevhit, yalnızca ontolojik bir “birleme” değil aynı zamanda toplumsal varoluşun kurucu ilkesidir. Müslümanların tarih boyunca sarsılmaz bir kale gibi ayakta kalmasını sağlayan en güçlü bağ, hiç kuşkusuz bu sosyal tevhit bilincidir. Sosyal tevhit, Allah’ın birliği inancının, müminler arasındaki münasebetlerde adalet, eşitlik ve kardeşlik olarak hayat bulmasıdır. Bu manevi yapının en kuvvetli çimentosu ise dinî bayramlarımızdır. Bayramlar, sadece ritüellerin icra edildiği takvimsel dilimler değil toplumsal bünyedeki çatlakları onaran, moderniteyle gelen yabancılaşma hastalığını tedavi eden ve “biz” olma şuurunu her yıl tazeleyen ilahi birer yenileme dönemidir.

Modern dünya, bireyi kendi dar dünyasına hapsederek onu âdeti bir “insan adacığına” dönüştürmüştür. Bu durum, bireyin kendi toplumuna, değerlerine ve hatta kendine yabancılaşmasını beraberinde getirir. Bayram, bu “ferdî yalnızlık” karanlığına düşen en parlak ışıktır. Metropol hayatında yan komşusunun adını dahi bilmeyen, dijital ekranların gölgesinde yalnızlaşan günümüz insanı, bayram namazıyla birlikte devasa bir bütünün parçası olduğunu hatırlar.

Aynı tekbirde buluşan binlerce yürek, “ben” merkezli dünyadan “biz” merkezli ümmet bilincine geçer. Bu, bireyin kaybettiği aidiyet duygusunun yeniden kazanılmasıdır.

İslam’ın sosyal nizamında sıla-i rahim olarak formüle edilen aile ve akrabalık bağları, esasen toplumsal yapının özünü oluşturan birer minyatür modeldir. Aile içinde veya yakın çevrede ortaya çıkan anlaşmazlıklar, inatlaşmalar veya incinen gururlar sebebiyle oluşan tahribatın onarılması yalnızca ferdî bir ahlak görevi değildir. Bu onarım, toplumsal bünyenin bütününe yapılan mikro düzeyde cerrahi bir müdahale ve iyileştirme eylemidir. Bayram ikliminin sağladığı hoşgörülle bir büyüğünün kapısını çalan veya “bayram hatırına” küskünlükleri geride bırakan her birey, aslında geniş ölçekli toplumsal barışın en temel taşı yerine koymaktadır. Bu kıymetli buluşmalar, sosyolojide “sosyal sermaye” olarak tanımlanan; bireylerin birbirine itimat etme, zor zamanlarda dayanışma ve ortak bir idealde birleşme kapasitesini en üst seviyeye taşır. Bayramda sunulan bir tebesüm, paylaşılan bir acı kahve ya da gönülden gelen samimi bir hâl hatırsorma, toplumun farklı katmanları arasına sarsılmaz bir sevgi çimentosu döker. Bu manevi harç, nefret ve

tefrikanın sızabileceği tüm çatlakları kapatarak toplumu sarsılmaz bir birlik kalesi hâline getirir.

Diğer taraftan bayramlar, hiyerarşinin askıya alındığı “eşitleyici” zamanlardır. Gündelik hayatta rütbesi, makamı veya servetiyle ön plana çıkan birey, bayram sabahı aynı safatta, aynı iklimde, aynı tevazu ile yanındakine selam verir ve bayramını kutlar. İşveren ile işçinin, zengin ile yoksulun aynı bayram sofrasında buluşması esnasındaki doğrudan temas, sınıfsal ön yargıları yıkar. Bu durum, toplumsal kutuplaşmanın en büyük panzehridir. Böylece sosyal tevhit, teorik bir kavram olmaktan çıkıp meydanlarda ve hanelerde yaşayan bir hakikate dönüşür.

İslam’ın ufkunda iman, sadece zihni bir tasdik veya kalbi bir heyecan değildir. O, hayata dokunan, eli uzatan ve vicdanı harekete geçiren devasa bir ahlak nizamıdır. Bu nizamın en somut tecellisi, Allah’a olan dikey bağlılığın (iman) mahlukata olan yatay şefkatle (amel) taçlanmasıdır. Bayramlar, bu iki düzlemin kesiştiği, dindarlığın bireysellikten çıkıp toplumsal hâle geldiği zirve noktalarıdır. Dinî terminolojiyle ifade edersek bayramlar, mülkün gerçek sahibinin Allah olduğu gerçeğinin yani “tevhi-dî mülkiyet” anlayışının sokaklara, mahallelerin en kuytu köşelerine

ve mahzun sofralara taşındığı “toplumsallaşma” evreleridir. Ramazan ayında yerine getirilen; zekât, fıtır sadakası, infak gibi yardım paylaşımları, modern iktisat dilindeki ifadesiyle servetin belirli ellerde kümelenmesini, tekelleşmesini ve bir baskı aracına dönüşmesini engelleyen ilahi denge mekanizması gibi işler. Bu mali ibadetler, toplumun üst katmanlarından alt katmanlarına doğru akan bir can suyu vazifesi görür. Sosyal devlet anlayışının kâğıt üzerinde kalan soğuk kurallarının aksine bu ibadetler, “gönüllülük” ve “emanet” bilinciyle sınıflar arası uçurumları ortadan kaldıran muazzam birer sosyal dengeleyicidir.

Bayramlar, toplumsal statülerin, makamların ve maddi güç farklarının geçici olarak askıya alındığı, insanların sadece “kul” ve “insan” kimliğiyle bir araya geldiği mukaddes zamanlardır. Zengin ile fakirin aynı bayram namazı safında omuz omuza durması, ardından aynı mahalle kültüründe aynı sofranın bereketini paylaşması, teorik bir “herkes eşittir” söyleminden çok daha öte, yaşamsal ve dokunulabilir bir birliğin tezahürüdür. Bu geçirgenlik, toplumdaki “görünmez duvarları” yıkarak yerine samimiyetten örülmüş köprüler inşa eder. Bir iş adamının, bayram vesilesiyle mahallesindeki ihtiyaç sahibi bir aileyi ziyaret etmesi veya çocuklarına

bayram harçlığı vermesi, klasik bir yardım faaliyetinden ziyade bir gönül temasıdır. Bu temas sayesinde yoksul birey, kendini toplumun dışına itilmiş, unutulmuş bir “uç” olarak değil bu büyük gövdenin, sistemin en kıymetli parçalarından biri olarak görür. Böylece en zayıf halkalar dahi sistemin içine dâhil edilerek, sosyal birliğin kopması; yerini kin ve hasede bırakması engellenmiş olur.

Bayramlar coğrafi sınırların, lisan farklılıklarının ve ten renklerinin ötesinde, kalplerin aynı ritimle çarptığı küresel bir vahdet tablosudur. Bu muazzam tablo, İslam’ın “evrensel bir millet” (ümme) tasavvuruna sahip olduğunun en somut kanıtıdır. Modernite, insanı kendi yerel sınırlarına veya yapay ideolojilerine hapsederken bayramlar, mümini yeryüzünün her bir köşesindeki kardeşleriyle aynı manevi iklimde buluşturur. İnsan zihni sembollerle düşünür ve aidiyetini bu semboller üzerinden kurular. Bayramlar, İslam dünyasının her bir köşesinde aynı anda yankılanan ortak sembollerin (tekbirlerin, namazın vb.) kuşatıcı etkisidir. Aynı kibleye yönelen müminler, bayram

sayesinde kendisini yalnız bir birey değil milyarlarca ferdi olan devasa ve küresel bir ailenin aziz bir parçası olarak hisseder. Endonezya’daki bir balıkçının, İstanbul’daki bir esnafın ve Fas’taki bir talebenin aynı zaman diliminde bayram namazı için saf tutması, modern seküler dünyanın dayattığı “yalnızlaşma” ve “köksüzlük” kaynaklı kimlik krizlerine karşı en güçlü panzehirdir.

Bayram namazı, sosyal tevhidi zedeleyen her türlü ayrımcılığın ilahi bir reddi ve vahdetin en gür sedasıdır. Mescitleri dolduran müminler, bu ibadetle birlikte statülerin silindiği kutsal bir eşitlik alanına girer. Bu süreç, toplumun bütününe yayılan muazzam bir kolektif ruh doğurur. Psikolojik açıdan bayram, bireyin en temel ihtiyacı olan “aidiyet” duygusunu en üst seviyede doyurur. Modern çağın vebası niteliğindeki yalnızlık ve izolasyon bayramın bu birleştirici enerjisiyle parçalanır. Bayram, ferde “Sen bu büyük ailenin kıymetli bir evladsın.” telkininde bulunarak ruhsal dayanıklılığı pekiştirir. Ayrıca bayramın beraberinde getirdiği af ve

müsamaha iklimi, zamanla biriken toplumsal öfkeyi eritir. Dargınların kucaklaşması, adeta toplumsal sinir sisteminin yatışması ve kolektif bir huzurun tesisi demektir. Bu manevi arınma sayesinde toplum, yarınlar için çok daha umutlu ve kararlı bakar. Bayramda tecelli eden bu toplu iyileşme hâli, ümmetin sosyal barışını ve dengesini muhafaza eden en doğal emniyet mekanizmasıdır.

Bayramlar, İslam düşüncesindeki o muazzam tevhit ilkesinin yaşayan bir “toplumsal barış projesine” dönüştüğü mukaddes anlardır. Bu günler, ümmetin üzerine serpilmiş ölü toprağını silkeleyen bir diriliş vaktidir. Birliğimizin çimentosu olan bayram neşesini sadece bir kutlama olarak görmek ise büyük bir sığıktır. Asıl mesele, bu neşeyi yetimin tebessümüne, mazlumun duasındaki kardeşliğe ve adil bir dünya düzeni arayışına dönüştürmektir. Gerçek bayram, sosyal tevhidin her bir ferden kalbinde itminan, her bir hanede huzur ve her bir sokağın adaletinde somut bir gerçeklik olarak hissedildiği gündür. Bu duygu ve düşüncelerle, İslam âleminin Ramazan Bayramı’nı kutluyor, bu mübarek günlerin ümmetin dirilişine ve mazlumların kurtuluşuna vesile olmasını Yüce Allah’tan temenni ediyorum.

RAMAZAN, KAOSTAN KOZMOSA BİR İLAHİ SERÜVEN

İbrahim TÖKEL

Bu ilahi duygu hâllerinin zirvesi Kadir Gecesi'dir. Ruhaniyet, rahmet ve merhamet bu gecede hem birey için hem de toplumsal hayat için artık gözle görülür bir somutluk kazanır. Dinî yaşantının kalbi olan camiler dolup taşar, sokaklar kalabalıklaşır.

Ramazanın bir güvenlik, sükûnet ve huzur ayı olduğunu düşünüyorum. Aksine ramazan bütün güvenli alanları, alışkanlıkları, rutinleri dağıtır, paramparça eder. İnsan alışıldık rutinler içinde inşa ettiği güvenli alanlarında yaşar. Yemek düzeni, uyku düzeni, ev düzeni insanın temel ontolojik durumudur. Yıl içinde bütün bu güvenli alanlar titizlikle korunur, gelecek, sağlık ve hayat planları tüm bu düzen içinde gerçekleştirilir. İnsan bu düzen sayesinde kendine bir "dünya" inşa eder. Yatılacak kalkılacak saatler, yeme içme, iş hayatı kısacası bu güvenli dünya içinde insan yaşayıp gider. Ancak inanç dediğimiz güçlü

duygu durumu ve varlık alanı öyle güvenli aralıklarda inşa edilen bir şey değildir. Sahibini sınar. Sınamazsa sahiciliğini yitirir.

Esasen ramazan çok anlamlı bir kaos ayıdır ve tekinsizdir. Yıl içinde kendini haftadan üç ayların gelişiyiyle hissettirmeye başlar. Üç ayların gelişiyi toplumsal ve bireysel yaşantıda hafif iç depremlere sebep olur. Kandiller de uzaktan görünmeye başlamıştır. Döngüsel bir zaman aralığı olarak yıl içinde ramazan kendi döngüselliliğiyle yıla eşlik eder. Miladi yıl gibi değildir ramazanın takvimi. O kendi şanına yaraşır biçimde yıl içinde hareket eder. Bir ömürde, yılın ve mevsimin bütün zaman dilimlerini yoklar. Bir anlamda zamanın bütün kıyısına ve köşesine kendi rengini verir.

Evet, kandiller uzaktan görünmeye başlamıştır. Üç ayların ayak sesleri de duyulmaktadır. Halk arasında ve evlerde bir fısıltıyla başlar üç aylar. Dedeler, anneler ve babalar arasında gizli bir sözleşme varmış gibi bir fısıltı dolandır. "Üç aylar geldi..." "Üç aylar geldi..." Bu sessiz ve fısıltılı söyleyiş toplumda alt damarları harekete geçirir. Herkeste endişeli ama bir o kadar da otantik bir varoluş biçimi oluşmaktadır. Fırınlar hareketlenmeye, yufkalar açılmaya, erişteler kesilmeye başlar. İnsan camiye, cumaya ve cemiye başka türlü bakar. Regaip'ti, Miraç'tı derken ramazan birdenbire başımıza dikiliverir.

Ramazanda zor olan aslında yemek içmekten öte ritüellerin bozulması, alışkanlıkların altüst olmasıdır.

Yıl içinde standartlaşan, rutine binen hayat ramazanla birlikte altüst olur. Hemen bütün alışkanlıklar bir tekinsizlik girdabında sürüklenir. İnanç sınırlar. Ramazan kendiyle birlikte kaosu getirir. Yıl içinde inşa edilen kozmos (düzen) yerini kaosa bırakır.

İnanç evet, bir düzendir. İnan- cın beklentileri, kuralları, kendi iç disiplini vardır. Ancak bu rutine bindiğinde ruhsal kuvvetini de yitirmeye başlar. Dinsel hayat bu rutinin içinde canlılığını, rengini, derinliğini kaybeder. Ayette buyrulduğu gibi “rüzgârımızı yitirebiliriz”. Bazen bu sıkı düzenin, ritüellerin bozulması, sarsılması gerekir. İşte ramazan bu kaosu getiren en büyük olayların başında gelir.

Alışkanlıklarımızın güvenli limanlarında ramazan fırtınası tutar bizi. Beden, ruh, toplumsal düzenek hemen her şey ramazan fırtınası egemenliğine girer. Alışıldık ritim bozulur, ramazan bambaşka bir ritim getirir. Gece gündüz karışır. Metabolizma sarsılır. Bu başlı başına bambaşka bir düzendir. Ortasına doğru ramazanın kendi kozmosu (düzeni) başlar. İnsan ramazanın tüm uhrevi hazzına ramazan ortasında kavuşur. Gelmesinden endişelendiğimiz hatta korktuğumuz ramazan şimdi bitmesin isteriz. Ruhumuz incelmış, hassaslaşmış; varlığı, tabiatı, mevsimleri bambaşka bir gözle görmeye başlamışızdır.

Bu ilahi duygu hâllerinin zirvesi Kadir Gecesi’dir. Ruhaniyet, rahmet

ve merhamet bu gecede hem birey için hem de toplumsal hayat için artık gözle görülür bir somutluk kazanır. Dinî yaşantının kalbi olan camiler dolup taşar, sokaklar kalabalıklaşır. Hayırda, sadakada bir yarış vardır. Herkes gecenin içinde, karanlığın kalbinde sırr-ı mutlakın vahyedildiği o sırlı anı arar. Bakışlar dalgınlaşır, nabızlar düşer, ilahi bir nefes şehirleri, köyleri, kasabaları dolandır.

Ve gelir her şeyin cem edildiği o zaman dilimi. Ramazan Bayramı’dır o. Kaosla kozmosun birleştiği, iç içe geçtiği bir aralıktır o. Bayram toplumsal hayatın, bir millet olmanın ana kaynaklarından biridir. Saf neşe ve baştan aşağı coşkidur. Bayram hiçbir şey yapmamanın hiçbir şey

mecbur olmamanın krallığıdır. On- dan hiçbir beklenti olmaz, baştan aşağı şenlik ve festivaldir. Ramazanda, o bir aylık dilimde kaosu ve kozmosu tecrübe eden insana verilmiş ilahi bir hediyedir.

İnsan alışkanlıkların çocuğudur denir. Elhak doğrudur. Alışkanlıklar, rutinler varoluşun sütunlarıdır. Ancak böyle bir varoluş gittikçe hayatıyetini ve ruhaniyetini kaybeder. İnsan ruhu alışkanlıkların arasında boğulur gider, derinliğini ve hassasiyetini unuttur. Bazen bu sütunların yıkılması, alışkanlıkların sarsılması, inancın sınanması, ruhun dağılan düzenin altından parıldaması gerekir. İşte ramazan bize bu fırsatı verir. Önce bir kaos yaratır, ardından kendi kozmosunu inşa eder.

Ramazan ve bayram sizin için en çok hangi duyguyu temsil eder?

Ramazan ve onun ardından gelen bayram, bizim kuşağın yani 70-80'ler kuşağının muhayyilesinde, öyle sanıyorum ki, cennette koşturan bir çocuğun, tüller arasından seslenen nahif anne uyarılarının, başıboş ama güvenli çocuk dünyasının yansımalarıyla doludur. Bireyselliğin henüz kapıları çalmadığı, aile içinde sorumluluğun paylaşıldığı, eve gelen misafir için bütün aile fertlerine görev yüklendiği, kardeşlik sorumluluğunun severek üstlenildiği o paha biçilemez günler, ramazan ve bayram zamanlarında bambaşka bir güzelliğe bürünürdü. Ramazanda şekerlemelerin sevinci, kurbanda farklı bir telaşın heyecanı içinde çocuk dünyamız coşkun akan ırmak gibi yatağına sadık, gamsız, hesapsız akıp giderdi. Şimdinin planlı, hesaplı, takvimlere hapsedilmiş zaman dilimlerinin arasına sıkışmış "çocuk-adam" anlayışı yoktu. Çocukluğumun ramazan ve bayramlarında en belirgin duygu, aile birliği, komşu birliği, cami cemaatinin birliği, hülâsa karşılaştığın her insanı karşılıklı anlama hâliydi. Birlikte sahur, birlikte iftar, birlikte bayramlaşma... Bütün bunlar, birlik duygusunu iliklerimize kadar hissedeceğimiz bir mecra açardı. Hâlâ bu kutsal günlerin, dost düşman herkesi âdetâ Nuh'un gemisindeymiş gibi birlik içinde olmaya yönelten tesirli bir gücü olduğuna inanırım. Birlik duygusunun bendeki en belirgin karşılığı ramazan ve bayramlardır.

Bu dönemin günlük hayatınıza kattığı en belirgin değişim nedir?

Bu dönemde hayatıma katılan en belirgin değişim hiç kuşkusuz yavaşlama ve sükûnettir. Hayatın hızlı temposu içinde hiçbir şeye yetişemeyeceğimiz, bir kitabın bitmeyeceği, bir yazının tamamlanamayacağı, bir davete geç kalınacağı, bir top-

Gönül YONAR

"İmsak sonrası gelen sükûnetli hava, gün boyu bizi takip eder. Acaba biz mi onu takip ederiz, o mu bizi?"

Söyleşi: Zeynep ONAR

lantıya gidilemeyeceği, trafiğin aksayacağı ya da gündelik işlerin aksayacağı yönündeki korku ve telaşlarımızın ne kadar yersiz olduğunu mübarek ramazan ayı bize zarifçe anlatır. İmsak sonrası gelen sükûnetli hava, gün boyu bizi takip eder. Acaba biz mi onu takip ederiz, o mu bizi? Bu belirsizdir. Çünkü bize yön veren o yavaşlama ve sükûnet duygusu aslında içimizde, potansiyelimizde zaten mevcut olan bir hâlin tezahürüdür. Öyleyse bütün dünyevi telaşların ne kadar yersiz olduğu ortadadır. İnsanoğlu, yılda bir gelen bu sükûnet iklimini doyasıya yaşamalı, bir ayı gerçekten on bir ayın "sultanı" kılabilirdi.

Ramazandan süzülen hangi değer ruhunuzda kalıcı olmasını dilersiniz?

Ramazanın, insanın kendi içine yönelmesine ve orada, gönül tahtında oturan Zât'ı keşfetmesine müsahhar kılınmış, kolaylıkla açılan kapıları vardır. Tek bir iç geçirmeyle, dudak ucuyla yapılan içten bir duayla, sessizce fısıldanan bir zikirle açılan kapılar... Bir iç çekiş, insanı kendi berzahından geçirip hakikatin eşiğine ulaştırma potansiyeli taşır. Hani bu ruh hâli, bu içe dönüş, Allah'a yönelmiş keşf berzahları her daim berrak ve geçişi kolay olsaydı. Yalnızca bu duygu kalıcı olsaydı perde perde içimize açılan yolculukların kahramanı olurduk.

Çocukluk yıllarınızda bayramın getirdiği heyecan ve mutluluk nasıldı? Aklınızda kalan en unutulmaz bayram sabahını anlatır mısınız?

Çocuklukta bayram, hayal dünyası kadar güzeldir. Bayram sabahları bütün ailenin büyük dedenin evinde toplanması... Uzun süren kahvaltılar, sıcak ekmek kokusu, mis gibi demlenmiş çayın köşe başındaki yeri... İşlenmiş mendillerin içine yerleştirilmiş harçlık için sıraya giren torunlar, özenle hazırlanmış hediyeler, şekerlemeler... Gerçek ile masal arasında kurulmuş bir dünyaydı bayramlar. Bugün bireysel hayatların ve teknolojinin etkisiyle mesajlaşmalara sıkışan bayramlaşmaların gerisinden geçmişe bakınca, o günler hakikaten tam bir hayal âlemi gibi görünüyor. O dünyada çocukluğu geçmiş biri olarak en unutamadığım bir bayram söyleyemem; çünkü hepsi ayrı bir heyecanın, ayrı bir bekleyişin anılarını taşıyor. Şunu söyleyebilirim ki, bayram aile olmanın; güvenli, bütünlüklü bir yapı içinde yer almanın sessiz ama güçlü bir temsiliydi. Bugün birçok çocuğun mahrum olduğu bu olgunun yeniden canlandırılması, hayatımızda bir yere oturtulması elzemdir.

Geçmişten gelen ramazan ve bayram coşkusunu geleceğe taşımak için neler yapılabilir?

Geçmişten gelen ramazan ve bayram coşkusunu geleceğe taşımak, yalnızca nostaljik bir eğilim değil; anlamı, pratiği ve duyguyu yeniden üretme sorumluluğudur. Bu sorumluluk; bayram sabahı ailenin bütün üyeleriyle birlikte ritüelleri yerine getirmeyi, bu esnada gençlere gösterilen hoşgörüyü, yargısız bir iletişimi ve zorlamasız sevgi paylaşımı içermelidir. Sembolik de olsa günün anlamını işaret eden geleneksel uygulamaların yad edilmesi, bayramın kültürel hafızadaki yerini diri tutar. Bu uygulamalara isteksiz olan gençler zorlanmamalı; ancak bayramın ruhu sevdirilerek, gönül bağı yoluyla aktarılmalıdır. Ailenin bütünlüğü içinde bireyin üstlendiği sorumluluk, baskıyla değil anlayış ve

sevgiyle anlam kazanır. Çocuklara, gençlere uygulama alanı açmak; dijital yollardan faydalanırken insan unsurunun içtenliğini ve duygusal paylaşımı önelemek bu noktada belirleyicidir. Böylece bireyden aileye, aileden topluma uzanan bir dayanışma ve birlik duygusu bayram coşkusuyla yeniden görünür hâle gelir. Savaşların, depremlerin, yoklukların, çeşitli afetlerin ya da travmaların gölgesinde yaşam mücadelesi veren insanlarla bayramlaşmak; sosyal yardımlaşma ve kardeşlik bilincini diri tutar ve bayram sonrasına da yansıyan dostluğu pekiştirir. Bu bilinç, bayramı yalnızca takvimsel bir gün olmaktan çıkarır ve onu yaşayan bir hafızaya, kuşaktan kuşağa aktarılan bir anlam mirasına dönüştürür.

Son olarak, tüm insanlar için bu ramazan ve bayramın en çok hangi güzellikleri getirmesini dilersiniz?

Bu çağda en çok merhamet, adalet ve barış dileğimiz; yalnızca iyi temenniler olarak kalmamalı, büyük bir enerjiye dönüşmeli ve bireyden başlayarak bütün bir toplumu dönüştürmelidir. Çünkü bu kavramlar, sadece birer kelime değil, kökleri insanın özüne, fıtratına dayanan en temel varoluş gereksinimlerinin ifadesidir. Merhametin, adaletin ve barışın olmadığı bir dünyaya mahkum edilen insanların, aslında kendi fıtratlarına aykırı bir düzen içinde yaşamaya zorlandıklarına maalesef yirmi birinci yüzyılın ilk çeyreğinde şahitlik ediyoruz. İnsanın yaratılışındaki iyilik potansiyeliyle bağdaşmayan bu tablo, bizi yeniden öze, yani inancın hakikatine dönmeye çağırmalıdır. İnsanın merhamete, adalete ve barışa olan inancını yitirmemesi, bu inançta ısrar etmesini diliyorum. Bu bilinç eninde sonunda insanlığı kurtaracak kudrete sahiptir.

ASR-I SAADETTE GÜNÜMÜZE BAYRAM SEVİNCİMİZ

Prof. Dr. Necmeddin GÜNEY

*Çocuklar hâlâ büyüklerin elinden tutarak camiye koşar;
alacakları bayram harçlıklarını düşünerek namaz ve hutbenin
bitmesini sabırsızlıkla bekler. Namaz bitince cemaat birbiriyle
bayramlaşır; kimi komşusuna sarılır, kimi babasının elini öper.*

Ramazan-ı şerifi hüznü-
le uğurlarken onun
mükâfatı olan bayra-
ma ulaşmanın sevin-
cini ümmet olarak ya-
şıyoruz. Bugün cami-
lerde, sokaklarda ve evlerde hisse-
dilen o müşterek sevinç; kökleri-
ni Medineli ilk müminlerin yaşadığı
bayram sabahlarından alır. Dola-
yısıyla bayramın ruhunu kavramak
için asr-ı saadetin o berrak iklimine
kulak vermek gerekir.

O iklimden yükselen sese kulak ver-
diğimizde, karşımıza bir toplumun
ve onunla birlikte bayramın yeni-
den doğuşu çıkar. Hicretten son-
ra Müslüman toplum şekillenir-
ken, sevinç günleri olan bayramlar
da yeni bir çehreye kavuşur. Medi-
ne'deki eski iki şenliğin yerini üm-
mete ait iki bayram alır. Hicretin
ikinci yılında ramazan orucu ilk de-
fa farz kılındığında, bir ay boyun-
ca oruç tutan müminler, şevvalin ilk
günü sevinçle bayram sabahına ula-
şırlar. Böylece Ramazan Bayramı,
doğrudan doğruya Allah'a kulluk-
la bağlantılı bir sevinç olarak doğar.

Bayram, tutulan orucun, eda edilen
gece ibadetlerinin ve verilen sada-
kaların ardından duyulan sevinç ve
huzurun ifadesidir.

Bu neşvenin İslam toplumunda so-
mut tezahürleri vardı. Nübüvvet gü-
neşinin aydınlatığı o kutlu zaman
diliminde bayrama hazırlık erken-
den başlardı. Bu amaçla gusül ab-
desti alınır, en güzel elbiseler giyi-
lir, güzel kokular sürülür ve dişler
misvak ile temizlenirdi. Sabah, na-
mazgâha çıkmadan önce Hz. Pey-
gamber'in sünnetine uygun olarak
birkaç hurma yenir ve orucun artık
sona erdiği bu şekilde fiilen göste-
rilirdi.

Asr-ı saadette bayram, toplumun
hiçbir ferdini dışarıda bırakmayan
bir birlik günüydü. Genç, yaşlı, er-
kek, kadın herkes namazgâhta topla-
nırdı. Hatta özel hâlleri sebebiyle na-
maz kılamayacak durumda olan ha-
nımlar bile musallaya gelir, bayram
sevincine iştirak ederlerdi. Saflar-
da omuz omuza durulduğu anlarda
yükselen tekbirlerle birlikte herkes,
ramazan boyunca yaptıkları ibadet-
lerin kabulüne dair bir umut taşırdı.

Bayram hutbeleri de sadece nasihat
içerikli değildi; müminler arasında
kardeşlik ve dayanışma bilincini in-
şa eden konuşmalardı.

Sahabe birbirleriyle bayramlaşırken
ibadetlerinin kabulü için dua eder;
aynı sevinci nice yıllar boyunca ye-
niden yaşayabilmeyi birbirlerine di-
lerdi. Namazgâhtan evlere dönüşte
farklı bir yol tercih edilirdi; böylece
daha çok insanla karşılaşılır, selam-
laşılır ve bayram sevinci olabildiğin-
ce geniş bir çevreye yayılırdı. Böyle-
ce bayram, hem geride kalan kullu-
ğun kabulüne dair bir niyaz, hem de
geleceğe uzanan umut dolu bir te-
menni hâline gelirdi.

Bayram günleri sevinç ve neşe gün-
leriydi. Ramazan Bayramı'nın ilk gü-
nü oruç tutmak yasaklanmış, yeme
içme ve ikram teşvik edilmişti. Bay-
ram coşkusu çocukların oyunların-
da, deflerin ahenginde ve yüzlere
yayılan tebessümlerde kendini gös-
terir; sevinç ise vakarını kaybetme-
den yaşanır. Bayram, günlük ha-
yatın telaşı içinde bir teneffüs, ruhu
yenileme ve toplumsal bağları güç-
lendirme vesilesiydi.

Aradan on dört asır geçti ama çok şükür bayramlar ruhunu yitirmedi. Bugün de bayram sabahları geçmişin coşkusunu taşır. Çocuklar hâlâ büyüklerin elinden tutarak camiye koşar; alacakları bayram harçlıklarını düşünerek namaz ve hutbenin bitmesini sabırsızlıkla bekler. Namaz bitince cemaat birbiriyle bayramlaşır; kimi komşusuna sarılır, kimi babasının elini öper. O an cami sadece bir ibadet mekânı değil adeta mahalenin kalbi olur.

Namazın ardından şehir yavaş yavaş başka bir ritme bürünür. Aile büyüklerinin evinde kahvaltıda buluşulur. Bayram sofrasında uzunca otu-

rulup sohbet edilir, büyüklerin hatıraları dinlenir, çocukların neşesine ortak olunur. Apartman zilleri bugün daha sık çalar. Kimi şehirlerde çocuklar şeker toplamak için komşuları dolaşır. Ziyaretler uzar, sohbetler derinleşir. Aynı sofrada oturmak, aynı lokmayı paylaşmak küçük şeyler gibi görünür; oysa kalpler arasındaki mesafeyi bu küçük şeyler kapatır. Bayram, insanı hem geçmişine hem de çevresindeki insanlara yeniden bağlar.

Bayram; çocuklara sevinci, merhameti, paylaşmayı ve büyüklere saygıyı yaşatarak öğreten aynı zamanda değerleri, örf ve adeti nesilden ne-

sile aktaran canlı bir kültür mekânıdır. Çocuk o sabah sadece harçlık toplamaz; bir şeyler öğrenir farkında olmadan. Büyüklerin elini öpmeyi, komşunun kapısını çalmayı, tanıdığına tanımadığına selam vermeyi... O küçük adımlarla, farkında olmadan bir geleneğin içine girer; toplumun ruhunu sırtlanmaya başlar.

Bayram, modern hayatın kenara ittiği gönülleri de ihya eder. Kırgınları barıştırır, yalnızları hatırlatır, yetimlerin yüzünü güldürür. Yaşlılar, kimsesizler, mahzun çocuklar ve öksüzler bayram sayesinde hatırlanır; gönülleri tazelenir. Bayram, sadece kendi evimizdeki sevinç değil

toplumun kırık kalplerine de dokunan bir iyileşme vesilesi olur. Hatta Anadolu geleneğimizde bayramlar, sadece yaşayanların değil ahirete göçenlerin de hatırlandığı bir mevsimdir. Birçok şehirde arefe günü mezarlıklar ziyaret edilir, kabirlerin başında Kur'an okunur ve dualar göğe yükselir.

Bayramlar, modern dünyanın bireyi ekranlara hapseden yalnızlığına karşı insan olmanın, birlikte olmanın ve paylaşmanın bir hatırlatıcısıdır. Hızlı kentleşme, bireyselleşme ve dijitalleşme, insanı kendi ürettiği ekranlara hapsederken, bayramlar bu konularda manevi bir ilaçtır. Bayram ziyaretleri, insanları hem bedenen hem ruhen buluşturur. Bir bardak çay veya bir fincan kahve eşliğinde edilen sohbetler, bir yılın özlemini birkaç saatlik muhabbette giderir. Bu yüz yüze temas, emoji-lerin ötesinde bir içtenlik ve yakınlık sağlar.

Bayram konusu açıldığında "Nerede o eski bayramlar?" sözü de sıkça gündeme gelir. Oysa bayramları bayram yapan takvim değil insanın kendisidir. Bu söz söylenirken özlenen şey belki de o günlerin sıcaklığıdır. Çünkü bayram, insanı yeniden insana yaklaşturma günüdür. Hayatın koşturmacasına ara verip biraz yavaşlamak, aile büyüklerini ziyaret etmek, çocukları sevindirmek, komşunun kapısını çalmak, yalnızları hatırlamak... Bayramın ruhunu bu tür adımlarla yeniden kazanmak belki de eski bayramların sıcaklığını bizlere tekrar hissettirecektir.

Velhasıl bayram, İslam coğrafyasının kalbinde, her yıl yeniden dirilen ve bizi birbirimize bağlayan manevi bir iklimdir. Bayram, çağlar geçse de ruhunu koruyan bir kardeşlik mesajıdır. Zira aynı safta namaza duranlar, aynı sofrada buluşanlar birbirine yaklaşır ve aynı umudu paylaşır. Sevinç paylaşıldıkça çoğalır, hüznün ve keder paylaşıldıkça hafifler, kırgınlıklar affedildikçe kaybolur. Her yıl yeniden gelen bayram bize gösterir ki kalpler birleştiğinde yılın diğer günleri de bayrama dönüşür.

ORUÇ NEYİMİZ OLUR?

Mehmet AYCI

Otuz günü otuz atlı olarak kişileştirmiş babaannem. Onların evine konuk olmasını da hem nimet olarak hem de nimetleri tatlandırarak bir konukluk olarak görmüş. Öyle ya, ramazandan önce karşılama ve sonrasında uğurlama da tutardı bizimkiler.

Oruç benim neyim olur, diye kurabilirdim cümleyi, eksik kalırdı o zaman. Oruç babaannemin/Havva anamın neyi olur bunu bildiğim için başlıktaki çoğulluk en azından babaannem ve beni kapsıyor. Elbette, babaannemin ağıtlarını derlediğim rahmetli annemi, aklı erdiğinden beri orucu kaçırmayan babamı, amcamı ve kardeşlerimi de kapsıyor. Milletimizin oruç ibadetine düşkünlüğünü düşününce başka ailelerin büyüklerinin de oruca nasıl baktıklarını, nasıl tuttuklarını kendi hikâyemden çıkarabilirim.

Önce o hikâyeden bir bölüm aktarayım. Ben altı yaşındayken rahmetli olan, o yaşta bana İnşirâh suresini ezberleten, “Akıbetin hayır gelsin.” ve “Allah iyilerle karşılaşsın.” dualarını aldığı Havva anam o yıllarda kötürümdü. Ayağa kalkamıyor, ev içerisinde kalçası üzerinde sürünerek dolaşıyordu. Gözleri de kör olmuştu. Bilinci, hafızası zehir gibiydi. Namazlarını kaçırmıyor, ancak oruç tutamıyordu.

Altmış yıl aksatmadan üç ayları tutan bu kadın, oruç tutamaz hâle gelince şu ağıdı söylemiş:

Geliyor otuz atlısı
Her bir nimetin tatlısı
Senede bir defa gelir
On iki ayın kıymetlisi

Gene çıktım selamına
İrahmet dök âlemine
Yerin göğün direğisin
Beni de al kalemine

Senin ile kondum göçtüm
Şimdi yetemiyom, düştüm
Sen geldin ben haberliyim
Ne hâl edesime şaştım

Otuz günü otuz atlı olarak kişileştirmiş babaannem. Onların evine konuk olmasını da hem nimet olarak hem de nimetleri tatlandırarak bir konukluk olarak görmüş. Öyle ya ramazandan önce karşılama ve sonrasında uğurlama da tutardı bizimkiler. Konuğu karşılarlar ve uğurlarlar. Oruca saygıda kusur etmezler. Yılı on iki ayı varlık olarak kabul ediyor üçüncü dizede; bu on iki kardeşin en kıymetlisi Ramazan.

İkinci dördlükte, orucun sahibine karşı bir yakarış var; mahcup bir iç dökme. Ben tutamıyorum, hastayım ama sen rahmet edip beni de tutanlar safına alırsın Rabbim diyor babaannem. Burada Allah’a hitapla, kişileştirilen oruca hitap iç içe geçmiş.

Birisiyle konup göçmek bir yakınlık, bir alışkanlık, dahası bir hayat arkadaşlığı ve kaderdaşlık gerektirir. Havva anam oruçla konup göçmüş, ne güzel. Ancak onunla konup göçemez hâle geldiğinde, “yetemediğinde”, ona yetişemediğinde duyduğu acıyı, ruh durumunu düşmek fiiliyle ifade edi-

yor. Yaşlanmak anlamı bariz elbette kelimenin. Ancak ibadeti yapamayacak kadar düşkünleşmek, yani konuğa hizmet edemeyecek kadar elden ayak-tan düşmek anlamı daha baskın.

Gelişinden haberli orucun. Çünkü uğurladığında özlemeye başlıyor. “Ne hâl edesime şaştım” demesi o kadar acı ki; canı gibi özlediği sevdiğini, evladını karşılayamamanın, onun geldiğini duyup da kapıya çıkamamanın acısı var bu dizede.

Şimdi tekrar sorabiliriz. “Oruç neyimiz olur?”

Bir ibadeti konuğu, kardeşi, yoldaşı, sevdikleri gibi kişileştiren, görünce/gelince sevinen, uğurlarken üzülen babaannemin dindarlığı kategorize edilemeyecek, onun dünyası tanınmadan anlaşılamayacak bir dindarlıktır kuşkusuz. Orucu bu kadar içselleştirmenin rahmeti ve bereketi ki bu milleti ayakta tutan derinliklerden biri.

Her iftarda hatırlıyor, canına değsin diyorum Havva ana!

O atlılar benim de konuğum olur.

**“İnsan ömrünün sonuna kadar çocukluğuna komşu olur.”
Buradan başlayalım isterseniz.
“Çocukluğumun bayramı...”
cümlesini Sedat Anar nasıl tamamlar?**

Bu söz benim “Hallerin Esiri” romanımda geçiyor. Orada da kendi çocukluğumu güzel bir kurguyla romanlaştırmıştım. Merak edenler okuyabilirler. Ben, Şanlıurfa’nın Halfeti ilçesine bağlı bir köyde (Arğıl köyünde) doğup büyüdüm. Üniversiteyi kazanana yani 17 yaşına kadar orada yaşadım. Ailemin maddi imkânları çok da iyi olmadığı için bir defa okullar açılırken bir defa da Ramazan Bayramı öncesinde elbise alınırdı. Biz çocukken Ramazan Bayramı demezdik. Hep şeker bayramı derdik. Hâlen bazen istemeden bile olsa şeker bayramı diyorum. Etrafımdakiler gülererek bakıyorlar bana. Çocukken, bayram sabahı âmâ dedemin koluna girip camiye giderdik. Camiden sonra da hemen mezarlığa giderdik. Mezarlıkta köydeki herkes yakınlarına Fatıha ve Kur’an okurdu. Tabii bir de mezarlıkta şeker ve çikolata dağıtırlardı. Mezarlıkta çocuklara şeker dağıtmak Halfeti’de bir gelenektir. Her mezarlık başında bir aile olurdu. Çocuktum, tüm mezarları ziyaret ederdim ve epey şeker toplardım. Bunlar hayatım boyunca unutamayacağım anlardır. Bazen aileler gözleri yaşlı bir hâlde şeker verirlerdi. Şeker torbam dolunca eve giderdim. Kahvaltı yapıp annem, babam ve kardeşlerimle aile büyüklerini sırayla ziyaret ederdik. Arada güzel harçlıklarım da olurdu. Sonra çocukluk arkadaşlarımla “kim daha çok şeker ve çikolata topladı” diye şekerlerimizi sayardık. Sonra da harçlıklarımızı hesap edip bir de onun yarışına girerdik. Çocukluğumun bayramı özetle böyleydi.

İlk orucunuz nasıldı? Bu duygular sizin bayramınızı nasıl etkiledi?

İlk orucumu altı yaşındayken tuttum. Biraz da ninem Şahide Anar buna vesile oldu. Ninem, yaptığı her iş öncesi “Fatıma anamızın eli olsun!” derdi. Çalışmadığı zamanlar

elindeki kocaman tesbihi çekerdi. Ona hayrandım. Heybetli ve iri bir kadındı. Köyde küs kalanları barıştırma işini hep o yapardı. Müthiş bir ikna kabiliyeti vardı. Ben eteğine yapışıp dolanırdım. Hiç unutmam kuzenlerimle ninemin her iş öncesi “Fatıma anamızın eli olsun!” cümlesini anlamazdık ve ona bu cümleyi her kurduğunda gülerdik. Ben kendi evimizden çok yalnız yaşayan ninem ve dedemin evinde zaman geçirirdim. Bir gün ninem “Yarın oruç tutarsan sana şu kadar -miktarını hatırlamıyorum- para veririm.” dedi. Ben de hemen kabul ettim. Beni sahura kaldırdı. Köydeki fırın sahurda açıktı. Ninemle birlikte gidip sıcak ekmek alıp sahur yaptık. Köydeki herkesin evinin ışığı yanıyordu. Bütün köy uyanıktı ve sahur yapıyordu. İşte o gün hayatımda ilk defa oruç tuttum. İftar yaptık ve ninem harçlığımı verdi. Sonra annem “Daha küçüksün, seneye tutarsın.” dedi. Ertesi sabah yaptığım ilk iş harçlığımı bakkala koşup çikolata almak olmuştu. Hakkımla para kazandığım ilk andı. Hayatımda yediğim en lezzetli çikolatalardandı. Her çikolata tadışımda o güne giderim hemen.

Bir bayram alışkanlığınız var mı? İlk kimi ziyaret edersiniz?

Bayramları annem ve babamla geçirmek bana iyi geliyor. Birlikte olmak, onları da çok mutlu ediyor. Ben İstanbul’da yaşıyorum. Onlar Halfeti’de köyde yaşıyorlar. 2018’in Aralık ayında abim Mehmet Anar’ı bir kaza sonucu 34 yaşında kaybettik. Yukarıda bahsettiğim çocukluk hikâyemdeki anımı bu sefer ben yaşadım. Abim vefat ettikten sonraki bayramda ailecek köydeki mezarlıkta abimi ziyaret ediyoruz. Elimde bir kutu şeker ve çikolatayı çocuklara dağıtırken kendimi buldum. Ne kadar engellemeye çalışsam da gözlerim dolmuştu. Çocuklar çikolata ve şekeri alırken yas tutan yüzüme bakıyordu. “Aynı şeyi yaşamıştım.” diye kendi kendime konuşmuştum. Yani özetle bayram alışkanlığım annem ve babamın yanında olup bayram namazını kılıp abimin mezarlığını ziyaret etmek oldu 2018’den sonra.

Doğup büyüdüğünüz topraklardan bir bayram âdeti paylaşmanızı istesek...

Yukarıdaki soruda bahsettim. Bayramın ilk günü mezarlıkta, vefat eden insanların yakınlarının çocuklara şeker dağıtması Halfeti’de bir gelenektir. Mezarlık çocuk neşesiyle dolar o gün.

Son olarak müzik ile ramazanı ve de özellikle bayramı siz nasıl ilişkilendirirsiniz?

Bu sorunuza şöyle cevap vereyim. Afrika’ya gidince ramazanın ve mevlidin müzikle ve hatta zaman zaman o bölgeye ait geleneksel danslarla karşılandığını ve kutlandığını gördüm. İlk etapta çok şaşırmıştım. Sonra inanılmaz hoşuma gitti. Bir gün Mahmud Erol Kılıç hocamla sohbet ederken bunu anlatmıştım. O da özellikle “Afrika’daki mevlid kutlamalarına bayılıyorum. Keşke her ülkede öyle kutlansa.” demişti.

Bu ramazan içinde Tunus’ta düzenlenen ve sadece ramazanda gerçekleşen 42. Medine Müzik Festivali’ne davet edildik. Tunus’ta ramazan ayı boyunca hayatın gündüzden ziyade geceleri devam ettiğini ve insanların büyük bir coşkuyla ramazanı şenlik içinde geçirdiğini gördük. Keşke Türkiye’de farklı farklı şehirlerde ramazan festivalleri düzenlense ve dünyanın birçok yerinden müzisyenler gelip konser yapsalar da dinlesek.

Sedat ANAR :

**Köydeki herkesin evinin ışığı yanıyordu.
Bütün köy uyanıktı ve sahur yapıyordu. İşte
o gün hayatımda ilk defa oruç tuttum.**

Söyleşi: M. Kâmil Yaykan

BEDENİN ŞİFASI, KULUN İBADETİ: ORUÇ

Doç. Dr. Şeyma DENLİ YALVAÇ

Oruç tutanlar çok iyi bilirler ki ramazan ayının sonuna doğru vücut uzun süre açlıklara dayanmaya alışmış ve herkesin bedeninde bir hafiflik oluşmaya başlamıştır. Bu hafiflikte açlık hâli ile kurulan bir barış antlaşması vardır sanki.

ORUÇ TUT
SİHÂT BUL

Oruç tutanlar çok iyi bilirler ki ramazan ayının sonuna doğru vücut uzun süre açlıklara dayanmaya alışmış ve herkesin bedeninde bir hafiflik oluşmaya başlamıştır.

Bu hafiflikte açlık hâli ile kurulan bir barış antlaşması vardır sanki. Peki, bunun bilimsel bir karşılığı var mıdır? Orucun sağlığınıza ne gibi faydaları olduğunu göstermek amaçlı çeşitli çalışmalar yapılmış ve birçok yararının olduğu belirlenmiştir. Gelin, bu sayısız faydalardan birkaçını açıklamaya çalışalım:

1) Kalp ve damar sağlığı üzerine faydası:

Ramazan ayından sonra iyi huylu kolesterol olarak bildiğimiz HDL değerlerinin ramazan öncesine göre artarken kötü huylu kolesterol olarak bildiğimiz LDL değerlerinin ise azaldığı görülmüştür. Bu bulgular bizi, oruç tutan bireylerde uzun vadede damar sertliğinin daha az olacağı sonucuna ulaştırmaktadır. O zaman şöyle söyleyebiliriz: Oruç hem bir ibadettir, hem de damar sağlığı üzerinde koruyuculuğu olan bir tedavidir.

2) Sindirim sistemi üzerine faydası:

Oruç, sindirim sistemimize dinlenme fırsatı sunmaktadır. Bu dinlenme neticesinde bağırsak mikrobiyotasının çeşitliliği artar. Hepimizin bildiği gibi sağlıklı bir mikrobiyota bedeninde de sağlıklı olması anlamına gelir. Peki, nedir bu mikrobiyota? Sindirim sistemimizde bulunan bakteri, virüs, mantar gibi tüm mikroorganizmalar topluluğuna mikrobiyota denir. Mikrobiyotanın bilinen en önemli faydaları da besinlerin sindirilmesi, bağışıklık sisteminin güçlendirilmesi ve bazı vitaminlerin sentezlenmesidir. Sağlıksız beslenmek, yoğun stres ya da uzun süreli antibiyotik kullanımı gibi durumlara maruz kalınması neticesinde mikrobiyotanın florası değişir, çeşitliliği azalır. Uzun süreli açlık ise mikrobiyota çeşitliliğini artırarak daha sağlıklı bir bağırsak florası elde edilme-

sini sağlar. O zaman şöyle söyleyebiliriz: Oruç hem bir ibadettir, hem de mikrobiyotanın çeşitliliğini artırıcı bir tedavi şeklidir.

3) Otofaji sayesinde hücresel yenilenme faydası:

Otofaji, hücrelerin yaşlanmış organelleri, hasarlı bileşenleri ve toksinleri parçalayarak geri dönüştürdüğü bir hücresel temizlik ve yenilenme mekanizmasıdır. Hücrelerin kalite kontrolü olarak da tanımlayabiliriz. Genellikle de 16-24 saatlik açlık, otofaji mekanizmasını tetikler. Diyet listelerindeki “az az, sık sık beslenme” ilkesi yerini, “uzun süre açlık, aç kalarak zayıflama” gibi tabirlere bırakmıştır. Oruç tutarak yani vücudu besinlerden mahrum bırakarak otofajiyi harekete geçirmekteyiz. Açlık şifadır. Mideyi tuka basa yiyeceklerle doldurmak hem gereksiz hem de bedene ve zihne bir külfettir. Peygamber Efendimizin (sas.) de dediği gibi; “*İnsanoğlu, mideden daha kötü bir kapı doldurmamıştır. Hâlbuki birkaç lokma insanın belini doğrultmasına yeter. Eğer mutlaka dolduracaksa (midesinin) üçte birini yemeğe, üçte birini içeceğe ayırsın ve diğer üçte birini de nefes alıp vermek için boş bıraksın.*” (Tirmizi, Zühed, 47)

Otofaji ile cilt yenilenmesi ve anti-aging (yaşlanma karşıtı) etki de gözlemlenmektedir. Cildimizde bulunan yaşlanmış hücre bileşenlerinin parçalanması cildimizin daha genç ve canlı görünmesini sağlar. Dolayısıyla oruç tutarak hem kalbin hem cildin nurlanması mümkündür. O zaman şöyle söyleyebiliriz: Oruç hem bir ibadettir, hem de hücre yenilenme üzerine olan bir tedavi şeklidir.

4) Zihinsel ve ruhsal faydası:

Kaygı, korku gibi olumsuz duygularımızla başa çıkmak için genelde duygularımızı bastırmaya çalışıyoruz. Peki, nasıl? Duygusal yemeye yöneliyoruz. İşe yarıyor mu? Çok kısa süreli evet ama

uzun vadede daha kaygılı, stresli ve daha depresif hissediyoruz. Oruç neticesinde duyulan ruhsal dinginlik ve manevi huzurun depresyonu tedavi ettiğini gösteren çalışmalar mevcuttur. O zaman şöyle söyleyebiliriz: Oruç hem bir ibadettir hem de ruh sağlığımızı koruyucu olan bir tedavidir.

5) Güçlü irade geliştirme üzerine faydası:

Orucun sağlığınıza tek faydası bedensel değildir. Ramazan boyunca açlık ile mücadele etmemiz, yemek yeme isteğini ertelememiz irade kasımızı güçlendirmektedir. Bu nedenle erken yaşta çocuklarımızı oruç tutmaya alıştırmalıyız.

Beş sene önce Suriyeli bir anne ile tanışmıştım. Bizim çocuklarımız 5 yaşında oruç tutmaya başlar, demişti. O zaman benim kızım 9, oğlum 7 yaşındaydı. Ben de çocuklarıma 0 sene oruç tutturmaya başlamıştım. Ramazan ayının tamamını tutamamalar da en az üçte birini rahatlıkla tuttuklarını, daha doğrusu tutabildiklerini gözlemlemiştim. Özellikle

çocukların bu irade kası ne kadar erken çalıştırılırsa o kadar kendilerine hâkim olabileceklerini, iradelerinin ve karar alıp verebilme mekanizmalarının gelişebileceğini söyleyebiliriz.

1970’li yıllarda uygulanan “Marshmallow Testi” diğer adıyla “Zevki Erteleme Becerisi Testi”ni duymuşsunuzdur. Bir odada bulunan ve yaşları 4 ila 6 arasında değişen bir grup çocuğun önüne şekerleme konulur ve onlara, bu şekerlemelerin tadına bakmadan 15 dakika bekleyebilirlerse daha fazla şekerlemeye sahip olacakları söylenir. Bu test ile çocukların kendini kontrol edebilme, zevki erteleyebilme ve belirli bir süre bekleyebilme becerisi gözlemlenir. Yani çocuğun hem güdülerini kontrol etmesi hem de beklerse daha iyisini kazanmanın mantıklı olduğunu düşünüp karar verebilme becerisini göstermesi beklenir. İşin içinde hem duygu hem de mantık var. Oruç tutmak ya da daha doğru bir ifade ile tutabilmek de çocuklar için bu iki beceriyi geliştiriyor. Bu çalışmaya katılan çocukları uzun dönem akademik başarıları açısından da takip etmişler Sonuçlar oldukça çarpıcı. Testi geçen yani zevki erteleyen çocukların akademik başarılarının

testi geçemeyen çocuklardan daha iyi oldukları bulunmuş. O zaman şöyle söyleyebiliriz: Oruç hem bir ibadettir hem de evlatlarımızın uzun vadede akademik hayatını düzenleme ve iyileştirme üzerine olan bir tedavi şeklidir.

Orucun birçok faydasını yazdık, anlattık. Bu faydalar bize gösteriyor ki oruç hem bir ibadet şekli olarak Yaraticıya yaklaşmamızı sağlıyor hem de bazı hastalıklar için Allah’ın izni ile şifa bulmamıza vesile oluyor.

Son sözümüzü yine Allah Resulü’nün şu meşhur hadis-i şerifiyle bitirelim: “*Oruç tutunuz ki sıhhat bulasınız.*” Herkese hayırlı bayramlar diliyorum. Sağlıcakla kalınız.

Orucun birçok faydasını yazdık, anlattık. Bu faydalar bize gösteriyor ki oruç hem bir ibadet şekli olarak Yaraticıya yaklaşmamızı sağlıyor hem de bazı hastalıklar için Allah’ın izni ile şifa bulmamıza vesile oluyor.

RAMAZAN VE BAYRAMA MUSİKİ NAZARIYLA BAKMAK

Doç. Dr. Mustafa Asım AKKUŞ

Bütün temennim genç kardeşlerimizin bu sanatı geleceğe aktarma konusunda musikimizle hemhâl olmaları, mazi ve ati arasında köprü vazifesi görmeleridir.

Ramazan, İslamiyet'in ilk yıllarından itibaren sosyalleşmenin ayı olması hasebiyle önemli bir yer tutmuştur. Bu ayda davetler yapılır, sofralar kurulur, âdetta kaynaşılır. Herkesle iç içe olunur. Tok-aç eşitlenir. Zengin-fakir aynı safta birleşir. Bu birliktelik, tarih, edebiyat, sosyoloji, psikoloji ve gastronomi gibi birçok bilim dalı tarafından ramazanın incelenmesini sağlamış ve önemli araştırmalar ortaya konulmuştur. Tıpkı bu bilim dalları gibi sanatın da farklı dallarının ramazanda etkili olduğunu görmekteyiz. Bunların en önemlilerinden musiki de ramazan ile iç içe olan sanat dallarından birisidir.

Musikinin dinî anlatımdan doğduğu bilinen bir gerçektir. Bu gerçek birçok medeniyet tarafından tarih boyunca kullanılagelmiştir. Örneğin Orta Çağ'da Batı müziği kiliseden çıkmıştır. Bunun etkilerini Batı müziğinin bugünkü melodik alt yapısında hâlâ gözlemlemekteyiz. Aynı şekilde bizdeki musiki de cami merkezlidir.

Peygamber Efendimiz'in (sas.) ezanın güzel sesleri tarafından okunmasını istemesi dinimizin güzel sese ve musikiye verdiği önemin ilk örneklerinden biridir.

Cami musikisi, ramazanda öne çıkan dinî musiki alanlarından birisidir. Bilhassa Enderun Teravîh Tertibi başta olmak üzere Tekbir, Salât-ı Ümmiye, Temcid, Münacaat ve bununla birlikte Kur'an-ı Kerim tilavetinin mukabele şeklinde camilerde okunması geleneği; cami musikisinin ramazanda ne kadar önemli bir yerde olduğunu göstermektedir. Yeri gelmişken temcid ve münacaatdan da bahsedelim. Temcid ve münacat, ramazanda sabah namazı vaktinde minareden müezzinin dua mahiyeti taşıyan sözleri makamlı bir şekilde irticalen (doğaçlama) icra ettiği formdur. Günümüzde bu gelenek çok uygulanmasa da kültürümüzdeki varlığı malumdur. Enderun Teravîh Tertibi ise her dört rekat arasında farklı makamlara geçilerek ilahilerin okunması ve ardından salavat getirilerek makamın değiştirilmesi olarak izah edilebilir. Örnek vermek gerekirse sırasıyla ısfahan, saba, hüseyini, evç ve acemaşiran ya da rast, uşşak, saba, evç ve acemaşiran makamları ile teravîh namazı eda edilir. Bu makamlar aynı zamanda cemaatin teravîh namazının hangi aşamasında olduğunu tespiti açısından kolaylık sağlamaktadır.

Cami gibi tekkeler de geçmiş dönemlerde ramazanı dolu dolu yaşamış kurumlar arasındadır. Bilhassa

İstanbul tekkelerinde ramazana ait özel meşkler tertip edildiği ve birçok ilahinin buralarda okunduğu bilinmektedir. Bu da dervişlerin musiki ile huzur bulmasını sağlamış ve ayrıca musiki altyapısının oluşmasına da katkıda bulunmuştur. Birçok tekke hâlen vakıf bünyesinde bu faaliyetlerini devam ettirmektedirler.

Günümüzde ramazan akşamlarının vazgeçilmezlerinden birisi de tasavvuf musikisi konserleridir. Bilhassa yaz akşamları panayır- lar kurulur. Karagöz-Hacivat başta olmak üzere geleneksel oyunlar ve aktiviteler sergilenir. Ardından konserler yapılır. Tasavvuf musikisi konserlerinin birçoğunun sazlar ve orkestralar eşliğinde yapılmasının hem ahenk hem de musikiye olan bağlılığın artması açısından önem arz ettiği kanaatindeyim.

Ramazan akşamlarının vazgeçilmezlerinden bir diğer unsur da televizyonlardaki iftar programlarıdır. Son 15-20 yıldır klasikleşmiş TV iftar programları insanların iftar yapmadan önce izledikleri hem dinî sohbetlerin hem de tasavvuf musikisi icralarının bulunduğu içeriğe sahiptir. Tasavvuf musikisinin birçok kişiye ulaşmasını sağlayan bu programlar ilahilerin ve Türk din musikisi repertuarının ses ve saz

üstadları tarafından icra edilmesine olanak sağlamıştır. Her yaştan sanatsever bu eserleri dillerine pelesenk etmiştir.

Ramazan Bayramı'nda da Türk din musikisinin icra edildiğini görmekteyiz. İlk olarak bayram namazı içerisinde segâh makamında Buhûrizâde Mustafa İtrî'nin bestelemiş olduğu tekbir cumhuren okunur. Bayram namazından sonra bayramlaşma yapılırken musafaha sırasında Segâh Salât-ı Ümmiye okunur. Tüm cemaat tarafından cumhuren okunan bu salavatın da hem ramazan hem de bayramla özdeşleştiğini söyleyebiliriz. Önceleri, Hatip Zâkirî Hasan Efendi'nin bayati makamında bestelemiş olduğu bayram selası, bayram namazından önce icra edilirdi. Bayram selası müezzinler tarafından okunurdu. Günümüze kadar hem bestesi hem notası ulaşmış kadim geleneğimizde görülen bir Türk din musikisi formudur. Bununla birlikte bayram günleri tekelelerde de temcid okunduğu ve Cumhuriyet Dönemi'nde de tarikatların kültürel devamlılığını sağlayan vakıflar tarafından bu geleneğin devam ettiği görülmüştür.

Sonuç olarak ifade etmeliyim ki başı rahmet ortası mağfirret sonu cehennem azabından kurtuluş olan ramazan ayı her alanda olduğu gibi musikimizde de zenginliğiyle önemli bir yer tutmuş ve bu etkinliğini de korumaya devam ettirmektedir. Bütün temennim genç kardeşlerimizin bu sanatı geleceğe aktarma konusunda musikimizle hemhâl olmaları, mazi ve ati arasında köprü vazifesi görmeleridir.

Bu vesileyle Ramazan Bayramı'nın herkese huzur ve afiyet getirmesini; Rabbimizden bizleri daha nice ramazanlara ve bayramlara ulaştırmasını temenni ediyorum.

RAMAZAN MEKTEBİNDEN HAKKIYLA YAŞANACAK BAYRAMLARA

Prof. Dr. M. Hüseyin SUBAŞI

İslâm kültür dairesinde yaşayan toplumların, geçmişin derinliklerinden rafine biçimde intikal eden bir hayat mefkûresini gelecek nesillere aktardıkları, genç dimağların sosyal kimliklerini kuşandıkları, bunun için zemin buldukları mevsimlerdir ramazanlar.

Ramazan ayının en mühim özelliği beşere lütfedilmiş son ilahi hitabın, yani Kur'an-ı Azimüşşan'ın onda inmeye başlamış olmasıdır (Bakara, 2/185). "Bin aydan daha hayırlı" şeklinde tanımlanan bir mübarek geceyi (Kadr, 97/1-5) içinde barındırıyor olması, insan ruhunu besleyen oruç ibadetine bu ayın tahsis edilmiş olması onu daha da önemli kılmaktadır. Hele oruç vb. ibadetlerimizin manevî derinliğini güçlendiren hayr u hasenata pencere açan, iç dünyamızla yüzleşmemizi ve fazilet yolunda mesafeler kat etmemizi sağlayan, birlik ve beraberliğimizi pekiştiren yönleri bu mevsimi pek çok açıdan önemli kılmaktadır.

Gençlik yıllarımdan bu yana ramazan ayını bir mektep, bir okul, bir eğitim faaliyeti gibi görmüşümdür. Arefesindeki kandilleri de ramazan iline yaklaşırken yollarda karşımıza çıkan, ilgili yerleşim merkezine kaç km kaldığına dair bilgiler veren uyarı levhalarına benzetirim. Bunlar da okula kabul edilmeden önceki hazırlık amaçlı ön eğitim faaliyetleri gibidir.

Meselenin ferdî boyutu kadar sosyal boyutu da ciddi anlamda ele alınması gereken değerler taşımaktadır.

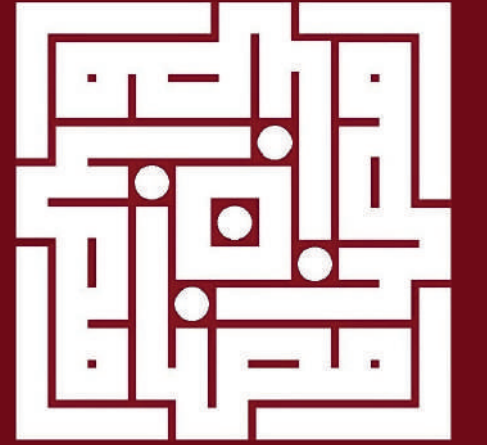
İslâm kültür dairesinde yaşayan toplumların, geçmişin derinliklerinden rafine biçimde intikal eden bir hayat mefkûresini gelecek nesillere aktardıkları, genç dimağların sosyal kimliklerini kuşandıkları, bunun için zemin buldukları mevsimlerdir rama-

zanlar. Her nesil kız veya erkek çocuklar anne veya babalarıyla ilk kez toplum fertlerini hiçbir hiyerarşik engellemeden omuz omuza tek safta bir araya getiren camilerin manevî atmosferiyle -belki de- çoğu zaman bu mevsimde tanışır. Bu coğrafya, sakinleri açısından da Türk ve Müslüman kimliğini kuşanmaya yönelik mayalanma zemindir bu mekânlar ve mevsimler...

Bir ara içimden geçti, "Ramazan ayı geliyor; dostlarıma göndermek üzere bu manevî mevsimle ilgili tebrik mahiyetinde bir kompozisyon hazırlasam" diye. Ama öyle bir kompozisyon olmalı ki, - ramazanın; kadın-erkek, yaşlı-genç demeden toplumun tüm fertlerini bir araya getiren millî ruhu dinî bir atmosfer zemininde toparlayan; hayırseverlik gibi, fakiri, yetimi, öksüzü unutmamak gibi, paylaşımcılık gibi, iç muhasebesi gibi, hadisata ibret gözüyle bakmak ve tefekkür gibi, sabır ve kanaat gibi, inanç ve azim gibi tarihten gelen, bizi biz yapan ve asla kaybetmememiz gereken birtakım vasıfları kuşanmışlık açısından âdeta bir resetleme mevsimi oluşunu yansıtmalıydı. Bir sehl-i mümteni gibi veciz ve kolay intikal edilebilecek -âdeta logo gibi- bir kompozisyon...

Oturdum, çalıştım. Bir-iki denemeden sonra yukarıda görülen makûli kompozisyon ortaya çıktı. Hamdolsun.

Mülâsık (bitişik) tarzda tasarlanan çalışmada etraftan merkeze dört adet ramazan kelimesi yer almakta, merkezdeki dört "nûn" harfi, -Müslümanlar arasında bugün her zamankinden

çok muhtaç olduğumuz tevhidî/birliği, yani aynı kutsal idealler etrafında bir araya gelmeyi ifade etmek üzere- birleşmiş olarak tasarlanmış, dört harfe ait noktalar da aynı düşünüş mantığı içerisinde tek nokta ile temsil edilmiştir. Etraftan merkeze, çokluktan tekliğe...

İçimiz, dünyada son yıllarda yaşananlar gölgesinde buruktur. Değil sadece Müslümanların, hangi coğrafyadan olursa olsun yeryüzündeki hiçbir insanın -güçsüz olduğu için- ezilmediği, sırf insan olduğu için saygı gördüğü ve bu sebeple de hukukunun çiğnenmediği bir cihanşümül anlayışın egemen olduğu zamanlar ancak gerçek anlamda bayramlar olarak kutlanabilecektir.

Öyle görünüyor ki, bu da ancak İslâm'ın insanlığa sunduğu evrensel değerler manzumesi etrafında inançlı toplumların bir araya gelmesiyle mümkündür.

Bu mefkûre ve sevda çerçevesinde gereğince değerlendireceğimiz nice ramazanlara ve sonunda hakkıyla idrak edebileceğimiz nice bayramlara ulaşmak temenni ve niyazıyla...

MESCİD-İ AKSA

Mehmet Akif İnan

Mescid-i Aksa'yı gördüm düşümde
Bir çocuk gibiydi ve ağlıyordu
Varıp eşğine alnımı koydum
Sanki bir yeraltı nehr çağlıyordu

Gözlerim yollarda bekler dururum
Nerde kardeşlerim diyordu bir ses
İlk Kiblesi benim ulu Nebi'nin
Unuttu mu bunu acaba herkes

Burak dolanırdı yörelerimde
Mi'rac'a yol veren hız üssü idim
Bellidir kutsallığım şehir ismimden
Her yana nur saçan bir kürsü idim

Hani o günler ki binlerce mü'min
Tek yürek halinde bana koşardı
Hemşehrim nebiler hatırı için
Cevaba erişen dualar vardı

Şimdi kimsecikler varmaz yanıma
Mü'minde yoksunum tek ve tenhayım
Rüzgarlar silemez gözyaşlarımı
Çöllerde kayıp bir yetim vâhayım

Mescid-i Aksa'yı gördüm düşümde
Götür müslümana selam diyordu
Dayanamıyorum bu ayrılığa
Kucaklasın beni İslam diyordu

